

YAKINDO U ÜN VERS TES BESYO

SPOR HUKUKU DERS NOTLARI

HUKUK NEDİR ?

Hukuk kelimesi; Arapça "hak" () kökünden gelir ve kelimenin çoğuludur. Türk Dil Kurumu'na göre hukuk kelimesi, "Toplum düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünüdür".[2] Bunun dışında hukukun "haklar" anlamı da vardır.

TEORİK ANLAMI

Hukuk dönemden döneme de i t i için hala doyurucu bir tanım yapılamamıştır. Kant "Hukukçular hala hukukun tanımını aramaktadırlar" der. Günümüzde en çok kabul edilen tanım ise: "Belirli bir zamanda belirli bir toplumdaki ilhakileri düzenleyen ve uyulması devlet zoruna (müeyyide) bağlanmış kurallar bütünüdür".

Genel bir kavramla ifade etmek istersek teknik anlamda hukuk;örgütlenmiş bir toplum içinde yaşayan insanların birbirleriyle veya hakilerinin yine kendilerinin meydana getirdiği topluluklarla ve bu toplulukların birbirleriyle olan ilhakilerini düzenleyen, hakilerinin güvencesini ve insan haklarını sağlamak amacıyla oluşturulan ve devlet gücü ile desteklenen bağlayıcı, genel, soyut ve devamlı kurallar bütünüdür.

Bilimsel bir disiplin olarak hukuk, kendi içinde temel olarak ikiye ayrılır. Genel olarak hukukun hakileri arasında ilhakileri konu alan kısmına Özel Hukuk, hakileri ile devlet veya devleti oluşturulan kurumlar arasında ilhakileri düzenleyen kısmına ise Kamu Hukuku adı verilir. Bu ayrım Roma hukukundan kalma bir ayrımdır (ius privatum-ius publicum). Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Devletler Özel Hukuku özel hukukun, buna karşılık Anayasa Hukuku, Ceza Hukuku ve idare Hukuku kamu hukukunun bağlayıcı alt dallarıdır.

Kamu hukuku, devletin ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının örgütlenişine, işleyişine, gördükleri hizmetlere ilhakileri kurallar içerir. Demokratik toplumlarda kamu hukukuna bağlayıcı egemen olan ilkeler hukuki güvenlik ve kanunilik prensipidir. Özel hukuk ise dar anlamıyla hakilerinin birbirleriyle olan ilhakilerini düzenler. Egemen olan ilkesi irade serbestisidir (Privataautonomie).

HUKUK KURALLARI ve ÖZELLİKLER

Hukuku di er toplumu düzenleyici kurallar olan örf ve adetler, gelenekler ve dinlerden ayıran özellik devlet tarafından güvenceye alınmı ve cebri yaptırımlara sahip olmasıdır.Hukuk kuralları insan davranı larını düzenler ve bulundu u toplumun de er yargılarını ta ır.Soyutluk ve genellik özelli i sayesinde benzer nitelikteki bütün durumlarda uygulanması sa lanır.

YAPTIRIM (MÜEYY DE):

Hukuk alanında yaptırım kamu gücü ile uygulanır. Hukuka uymayı zorlama, uymayanları cezalandırma ve uyulmadı ı durumlardaki zararları en aza indirmek için kullanılır. Hukuk düzenini sa lamayı ve korumayı amaçlayan yaptırımlar gene hukuk düzeninin öngördü ü eilde yerine geitirilir. Maddi ve manevi yaptırımlar olarak ikiye saf ayrılır.Maddi yaptırımlar hukuka aykırı durumlarda uygulanırken manevi yaptırımlar bu durumları engellemek için kullanılır. Ceza hukukunda ölüm, hapis ve para cezaları; anayasa hukukunda siyasetten men, parti kapatma; vergi hukukunda vergi ve kaçakçılık cezaları gibi de i ik hukuk dallarında de i ik yaptırımlar vardır.

HUKUKUN LEVLER

Hukuk ba lıca iki i levi yerine getirir: 1. Düzeni sa lar, 2. Adaleti tesis eder. Adalet ve Düzen arasındaki ili ki Avustralyalı Prof. Hedley Bull tarafından kapsamlı olarak ele alınmı tır. Adalet ve Düzen birbirinin bütünleyicisi oldu u kadar aynı zamanda ilginç bir biçimde birbirlerine ters orantılı olarak etki eden iki kavramdır. Düzeni hızla sa lamak kesinlikle adaletin eksik kalmasına sebebiyet verecektir. Örne in bir cinayet davasında, geçmi ça larda oldu u gibi çok kısa bir sürede karar verip, suçluyu idam etmek toplumsal düzeni hızla sa layacak ve hukuk caydırıcı etkisini olabildi ince çabuk bir biçimde gösterecektir. Ama belki de yanlı bir karar verilmi olaca ı için adalet açısından geri dönülmez bir hata yapılmı olacaktır. Tam aksine Adaleti mutlak anlamda yerine getirmeye çalı mak ise, en azından ya anan zaman kaybı açısından düzenin bozulmasına neden olacaktır. Bu nedenledir ki, insanların hukuk sisteminin yava lı na ve adaletin gecikmesine olan güven eksikli i modern hukuk sistemlerinin ba lıca problemlerinden birisidir.

ULUSLARASI HUKUK

Uluslararası hukuk bir devletin di er bir devlet veya devletlerle ve yahut bir devletin uluslararası örgütlerle ili kilerini düzenleyen kamu hukuku dalıdır. Bir devletin ülkesinde vatanda ları arasındaki ili kileri düzenleyen hukuk kurallarına “iç hukuk” denir. Bir devletin di er devlet veya uluslararası örgütlerle ili kilerini düzenleyen kurallar ise “dı hukuk”u meydana getirir. ç hukukta devlet üstün bir iradeye sahiptir. Fakat, uluslararası hukukta devlet gibi üstün bir iradeye sahip, yani devletlerin ba lı olacakları koyacak ve bunları uygulayacak bir otorite yoktur. Uluslararası hukukta devletler arasında e itlik söz konusudur. Uluslararası toplum, e it ve egemen devletlerin yan yana oldu u bir sistemdir. Bu sistemde,

e it ve egemen devletlerin yan yana olması, hem ayırt edici, hem de zayıf olan özelliğidir. Bu durum sistemi güçsüz kılar, çünkü kuralları oluşturan, uygulayan ve yorumunu yapan varlıklar, e it ve egemen devletlerdir. Birbirine e it ve egemen varlıklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının kaynağı olarak bir üst organ yoktur. Dolayısıyla bu sistem içinde, kuralları yaratanlarla, ona tâbi olacak olanlar aynıdır. Milletlerarası toplumda devletteki gibi merkezîleşme yoktur, tekilâtan yoksun bir yapı sergiler. Yasama iktidarı, devletler tarafından gerçekleştirilir. Uluslararası hukukun kaynakları, antlaşmalar, örf ve adet hukuku, hukukun genel prensipleri, içtihatlar ve doktrindir. Uluslararası hukukun başlıca inceleme konuları bunlardır: Uluslararası hukukun kaynakları, uluslararası hukukun gelişimi, uluslararası hukukun mekansal kuralları, kara, deniz, hava ülkesi, devletlerin tanınması, devletlerin halefiyeti, diplomasi ilişkileri, sorumluluk, uyuşmazlıkların çözümü, kuvvet kullanma.

SPOR HUKUKU

“Spor Hukuku” olarak adlandırılmı olan hukuk disiplini hem özel hem de kamu hukuku öğeleri taşımaktadır; bu hali ile de hukukun çok yönlü bir örneği olmaktadır. Bu çok yönlülük sadece özel hukuk – kamu hukuku olarak gözükmektedir, aynı zamanda ulusal ve uluslararası hukuku da bünyesinde, bir nevi sınırlar ötesi hukuk oluşturarak bir arada tutmaktadır.

Spor Hukuku’nun pozitif birincil kaynakları Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)’nin Olimpik Statüsü, uluslararası spor federasyonlarının (IF) Statüleri ve çıkardıkları diğer talimatlar ve ikincil olarak da ulusal olimpiyat komiteleri (NOC) ile ulusal spor federasyonlarının tüzük ve talimatlarıdır. Bütün bu mevzuat, özel hukuk sınırları tarafından yaratılmı olup, birincileri Devletlerin coğrafî sınırlarından ve sınırlamalarından etkilenmeksizin uygulanmaktadır. Bu nedenle de, nitelikleri itibarıyla “sınırlar ötesi hukuk – transnational olarak da adlandırıldıkları olmaktadır.

Spor hukukunun oluşumunda, yukarıda belirtmi olduğumuz, birincil ve ikincil kaynaklardan başta, Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) usul hükümlerini içeren “Kod”u ve içtihatları ile Dünya Anti Doping Ajansı (WADA) nın “Kod” (Wada Code) u ve uygulamaları da belirtilmesi gereken Spor Hukuku’na içerik veren kaynaklardır.

Spor Hukuku’nun mevcudiyeti batıda, özellikle frankofon hukukçular arasında (Fransa – İsviçre – Belçika – Kanada) bir süreden beri ağırlıklı olarak tartışılmı olan bir tartışmadır. Bu nedenle de ağırlıklı olarak tanınımın benimsenmesine ulaşılmıştır:

“Sportif düzen, başımsız bir hukuk düzenidir. Mevzuatının tamamı, bir çok kurala tabi yarı ma oyunlarına başlı olan farklı nitelikte üyelerinden oluşmuş ve bu kurallara uyulmaması halinde cezalara muhatap olan bir tür toplumu yönetmektedir.”

Bu tanımda, “bir tür toplum” olarak nitelenen “sportif hareket”tir. Sportif hareket, tek bir yapılanmadan ibaret de ildir. Tek bir modele indirgenemez. Bu nedenle, evrensel bir spor hukukundan bahsetmek, bütün sporları kapsayan ve hepsinin üzerinde tek bir sportif hukuk düzeninin oldu unu iddia etmek, temkinle yaklaşıması gereken bir savdır. Zira, tek bir spor düzeni, sadece Devletlerin sınırlarının ötesinde olmakla kalmayıp, aynı zamanda çe itli sporların düzenlemeleri arasında da geçirgen olmalıdır. Oysa bu alandaki gözlemler bunun böyle olmadı nı ortaya koymaktadır.

Ancak bir yandan, her sporun kendi te kilatı, kendi düzeni ve kendi düzenlemeleri oldu unu, bunların biri birlerine geçirgen olmadıklarını, biri birlerine emsal olu turmadıklarını söylerken, di er yandan da, hepsinin bir mü tere e tabi oldukları bir düzen de vardır; bu ise “Olimpik Hareket”tir. Sadece IOC’yi te kilat olarak düzenlemekle kalmayan, ve fakat tüm olimpik hareketi düzenleyerek, çe itli sporların sektöriyel yapılarının ötesinde etkisi bulunan Olimpik art sporlar arasında bir tür birlikteli i, tek bir yapı altında birle meyi de sa lamaktadır.

Spor Hukuku’nun birincil kaynaklarını yaratan te killatların en önemlilerini olu turan uluslararası federasyonların belirli (spesifik) amaçları vardır ve bunlara ula mak, bunları gerçekle tirmek için faaliyetlerinde yol gösterici rol oynayan temel prensipleri mevcuttur. Uluslararası federasyonların temel amaçları bir federasyondan di erine, di er bir deyi le bir sporun düzenlenmesinden bir di er sporun düzenlemesine az farklılıklar göstermektedir.

Bu amaçlar ba lıca üç ana konudadır. Bunlardan birincisi: sporunu uluslararası düzeyde yönetmek, sportif disiplini sa lamaktır. Milliyeti ne olursa olsun, bütün yarı macılara uygulanan yeknesak kurallara saygıyı sa lamak, uluslararası yarı maların vazgeçilmez (sine qua non) ko uludur. Uluslararası federasyonların ikinci amacı, sporunun promosyonunu sa lamaktır. Mümkün olan en ileri derecede ve en yaygın ekilde uygulanmasını, geli mesini gerçekle tirmektir. Nihayet üçüncü ana amaç da, uluslararası ampionalar düzenlemek, organizasyonlarını bizzat yapmak veya gerçekle tirilmelerini denetlemektir.

Bütün uluslararası federasyonların ana amaçları, yukarıda belirtmi oldu umuz üçlüdür. Bunlara ilaveten ve ikincil derecede, her sporun özelliklerine ve yaygınlı na göre bir takım ba ka özel amaçlar da ilave olmaktadır.

Uluslararası federasyonların bir di er yo un faaliyet alanı ve hatta amacı, di er sporların federasyonları ve özellikle IOC ile iyi ili kiler içerisinde olmaktır. Bu federasyonların bir di er önemli faaliyeti ise rekorları denetlemek ve tescil etmektir.

Bütün bu faaliyetleri kısaca tanımlamak gerekirse : düzenlemek, geli tirmek ve gerçekle tirmek olarak ifade edilebilir.

Bir dizi ba ka prensip de hemen bütün federasyonların tüzüklerinde yer almaktadır. Bunların en göze çarpanlarını: “ayırıcılık yapmamak, ırkçılıkla mücadele etmek, kendi sporunda sadece bir tek ulusal ve uluslararası federasyonu tanımak, federasyonun kâr amacı gütmeyi ni belirtmek, yöneticilerinin gönüllü ki ilerden olu tu unu belirtmek” olarak zikredebiliriz. Yakın zamanlarda birçok federasyon bazı yeni prensipleri statülerine dahil etmi lerdir. Bunlar da: “cinsiyetler arasında ayırıcılık yapmamak, çevreyi korumak, dopingle mücadele etmek” olarak betimlenebilir.

Bütün bu IOC, uluslararası federasyonlar, ulusal federasyonlar için mü terek olarak nitelenebilecek amaç ve prensipleri olu turan, uygulayan, denetleyen, uyulmamasını cezalandıran mevzuat olu umuna “spor hukuku – lex sportiva” demektedir. te imdi bu “spor hukuku”nun Devletlerin hukukuna kar ı ba ımsızlık derecesini ele almak istiyoruz.

Ancak bunu yapmadan önce, terminoloji ile ilgili bir hususa temas etmek istiyoruz. Batı dillerindeki spor hukuku kitaplarında “Droit du Sport”, “Sports Law”, “ Sportrecht”, “Diritto Sportivo” dendi i gibi, ondan daha ziyade, bütün Batı dillerine ortak bir isimlendirmeye Latince olarak “LEX SPORT VA” denmektedir. Oysa Roma hukukunda spor hukuku bulunmamaktadır. Dolayısı ile Latince isimlendirme ça da tır ve kanaatımızca disipline derinlik vermek için biraz özent i izlenimi ta ımaktadır. Bu nedenle de biz disipline Türkçe olarak “SPOR HUKUKU” demeyi daha uygun bulmaktayız. Ancak “lex sportiva” da demek yanlış olmaz.

“Spor hukuku dar veya geni anlamda tanımlanabilir. Dar anlamda spor hukuku, sportif faaliyetleri düzenler, spor dünyasını yönetir, spor yarışmalarının ve kurulu larının kurumsallı ını sa lar. Geni anlamda spor hukuku ise spordan ötürü olu an ili kileri ve bu ili kilerde rol alan gerçek ve tüzel, kamu ve özel ki ilerinin kar ıla tıkları durumları düzenler ve sorunları çözümler.

DAR ANLAMDA SPOR HUKUKU:

- a. sporcuların hakları ve yükümlülüklerini düzenleyen kuralları;
- b. spor kurulu larının yapısını, faaliyetlerini ve aralarındaki ili kileri;
- c. antrenörler ba ta olmak üzere sportif ya amı yönetenlerin eylemlerini, yükümlülüklerini ve sorumluluklarını;
- d. spor gerçek ve tüzel ki ilerinin davranı larını;
- e. sporda “fair play”i;
- f. sporda yargı organlarının hukuki varlı ını ve bunların ihtilafları usul ve esastan çözümlene kurallarını içerir.

GEN ANLAMDA SPOR HUKUKU:

- a. bireyin spor yapma ve sportif faaliyetlere özgürce katılma hakkını;

- b. sportif faaliyet ve ilikilerinin sosyal güvenlik ve ilikisi hukuku boyutunu;
- c. profesyonel spor aktörlerinin hak ve ilikisi düzenlemesini;
- d. sporda iddet, doping, ceza ve disiplin hukuku kapsamına giren eylemler gibi olumsuz davranışların önlenmesini;
- e. sporda adalet ve barışın sağlanmasına yönelik her türlü önlem ve kurumu;
- f. uluslararası spor yarışmalarının yapılabilmesi için gerekli ilikisi, kurum, kurulu ve devletler düzeyinde kuralları ve bunlar arasındaki ilikileri içerir.

DEVLETLERİN HUKUKUNA KARŞI SPOR HUKUKU'UN BAĞIMSIZLIK DEREJESİ :

Hükümler bir Devlet, sahip olduğu topraklar üzerinde bir yetki tekeline sahiptir. Teorik olarak toprakları üzerindeki her türlü hukuki olgunun yetkilisidir. Bu durumda, spor da bir insani faaliyet olarak Devletin yetki alanı dışında düşünülemez. Sportif yarışmalar, “terra nullius – kimseye ait olmayan topraklar”da cereyan etmediğine göre, katılan sporcular ve onların mensup oldukları tekilatlar (kulüp veya federasyon) da gerçek veya tüzel ilikisi olarak belli bir hukuk düzenine tabidirler, onun uyuştuğuna ita etmektedirler. Bu durum doğal bir bağımsızlık yaratmaktadır.

Ancak demokratik Devletler bir takım devletten doğmayan sosyal güçlere faaliyet alanları ve yetkileri bırakmaktadır. Bundan güç alan bir takım sivil toplum kuruluşları doğmakta, organize olmakta ve güçlenmektedirler. Bu alanlardan birisi de “spor”dur.

Bağımsızlıkta Devlet sportif harekete ilgisiz kalmıyorsa, doğmasına ve gelişmesine seyirci olmuştur. Bu gelişim her Devletin özel hukuk alanında meydana gelmiştir. Dolayısıyla sportif hareketin oluşumu bir takım Devlet imkânları ile mümkün olabilmektedir.

Devletlerin özel hukuk düzenlemeleri ile oluşan ve bazı durumlarda kamu hukukundan da yararlanan, spor, ister istemez, belli ölçülerde Devletlerin yetkileri altında kalmaktadır. Ancak burada hemen ortaya çıkan birinci olgu sporun, Devletler tarafından kompartimanlara ayrılmadığı, devletlere rağmen bir bütünlük içerisinde olduğudur. Bu hali ile de Spor sınırlarını ötesi bir faaliyettir.

Diğer yandan spor, bütün katılımcılarına uygulanan, milliyet kavramının uygulanmadığı bir kurallar dizisi olmaktadır. Bu durumda yarışma kuralları Devlet hükümlerlerinin ötesinde bütün halklara, tüm insanlara uygulanabilir, uygulanan kurallara sahiptir.

Uluslararası spor tekilatları, belli bir Devletin kanunlarına bağımlı olmayı reddetmektedirler. Diğer bir deyişle, uluslararası sportif sistem, sportif ilikileri elinden geldiğince Devletlerin müdahalesinden soyutlayarak yönetmeye çalışmaktadır.

Bu durumda soru, uluslararası spor tekilatlarının arzu ettikleri kadar Devletlerden bağımsızlıkla bağımsızlaşmışlardır. Yani, diğer bir deyişle “spor hukuku” devletlerin hukuklarına nazaran ne derecede bir otonomiye – özerkliğe sahiptir.

XIX. yüzyılın sonu ile XX. Yüzyılın çok büyük bölümünde “spor hukuku” devletlerin hukukunun yalçın kayalıklarına çarpmaksızın gelişmesini sürdürmüştür. Uzun süre sporun normatif düzenlemeleri devletlerin kamu düzenini ilgilendirmemi ve sportif hareket kendisini bağımsız şekilde organize etmek amacıyla kazanmıştır.

Ancak bu durum artık değişmiştir. Bir yandan Devletler sportif olgu ile ilgilenmeye başlamışlar ve bu ilginin göstergesi olarak bedensel faaliyetler ve sporla ilgili mevzuatlar oluştururken diğer yandan da mevcuda hakim olmak çabasına girmişlerdir.

Buna karşılık spor tekilatları da sadece yarışmaların düzenlenmesine yönelik normatif çalışmalarını yaparak, Devletlerin kamu hukuku düzenlemelerine giren konularda da kural koyma çabasına girmişlerdir. Buna örnek olarak, sporcuların milliyeti sorunları, çalışmaları sözleşmeleri, sporun ticarileşmesi ile ilgili düzenlemelerini gösterebiliriz. Bir yandan kamu sınırlarını ilgilendirirken, diğer yandan spor etiği ile ilgili olan dopinge mücadeleyi, böylesine ikili bir alan olarak belirtebiliriz. Bu gibi konularda spor hukuku ile Devletlerin hukukunun bir çatı altına girmesi, aralarında bir koordinasyon yaratılmadıkça sürece kaçınılmaz olacaktır.

Sormamız gereken ilk soru devletlerin hukukunun spor hukuku üzerinde bir hakimiyeti var mıdır, varsa ne derecededir? Spor hukuku, uluslararası nitelikte olan etkinlikleri sınırları altına kurullar tarafından yaratılmaktadır. Ancak bu kurullar, kaçınılmaz olarak bir Devletin topraklarında ikâmetgah sahibi olmak zorunluluğundadırlar. Bu durumda ki ilişkilerini, özgürlüklerini ve hukuki faaliyetlerini kısmen de olsa buldukları bu ülkenin hukuk düzenine borçlu olmaktadır. Ayrıca Devlet, bu kurulları denetleme yetkisine ve gereğinde feshetme imkânına da sahip gözükmektedir. Öyle ise Devletin hükümlerlik yetkilerinin “spor hukuku”na kısıtlı bir alan bırakıyormu intibai uyanmaktadır. Ancak gerçek acaba böyle midir? Spor hukuku devletlerin hukukunun kendisine bıraktığı bir alana mı sıkışmıştır?

Geçmişte gerek IOC, gerekse uluslararası federasyonlar Devletlerin hukuki hakimiyetlerinin dışında kalmaya büyük bir çaba gösterirlerken, günümüzde artık durum hiç bir tartışmaya mahal bırakmamaktadır. Sınırlar ötesi faaliyetlerde bulunan sportif tekilatların hepsi belli Devletlerin hukuklarına tabi ilişkilerdir.

Sportif hareketin ve özellikle olimpiik hareketin kurulları yıllarındaki zihniyetini anlayabilmek için Baron de Coubertin’in şu sözlerini belirtmek istiyoruz:

“Uluslararası bir tekilat olarak IOC’nin şviçre hukukuna tâbi basit bir dernek düzeyine indirgenmesi söz konusu olamaz; ve, pazardaki sıradan bir esnaf gibi Ticaret Siciline yazılmasını mecbur etmeyi düşünmek bile densizlik olur.”

Coubertin’in XX. Yüzyılın başında ifade ettiği oldu bu yaklaşımla IOC uzun süre yaşamını ve faaliyetlerini hukuki olarak sürdürmüştür. Bu durum çok da ilginç gelmekteydi, zira hiç bir denetime tabi değildi. IOC, hep kendisini bir yandan Devletlerin hukukunun etkilerinin dışında tutmak istemiştir, diğer yandan da bir uluslararası tekilat olmayı, bu şekilde tanınmayı arzulamıştır. Ancak bu zıtlık bir araya getirebilecek sihirli formülü de hâlâ bulamamıştır.

Günümüzde gerek IOC, gerekse bütün uluslararası spor federasyonları ikâmetgahlarının bulunduğu ülkenin hukukundan elde ettikleri bir tüzel kişiliğe (dernek veya şirket) sahiptirler. Bir diğer ifadeyle buldukları ülkenin özel hukuk kurallarına tâbidirler. Esasen federasyonlar da bu duruma itiraz etmemekte, hemen hepsi ana statülerinde, hukuki kişiliklerinin niteliğini belirtmektedirler. Frankofon ülkelerde bulunan uluslararası federasyonların bir çoğu niteliklerini “dernek” olarak belirtirken, anglofon ülkelerde merkezi bulunanlar bu niteliği “şirket” olarak tanımlamaktadırlar. Ancak bir kısım federasyonlar da bu hususu belirtmemeye özellikle özen göstermektedirler. Sadece İsviçre Medeni Hukukuna tabi olduklarını söyleyip, kişiliklerinin niteliğini belirtmekten kaçınmakta, hatta bazıları sadece merkezlerinin nerede olduğunu belirtmekle yetinip, hukuki niteliğe hiç temas etmemektedirler. Ancak bu durum gittikçe azalmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, uluslararası federasyonların, Devletlerin hukukuna tabi olmaya karşı dirençleri, azalmakla beraber hâlâ devam etmektedir.

Hükümetlerarası uluslararası tekilatların aralarında akdettikleri devletlerarası antlaşmaların uluslararası hukuk düzeninin birer parçasını oluşturmaları gibi spor tekilatları da, kendilerini bağımlı bir dernek sözleşmesiyle belli bir devletin hukuk düzenine tabi olurlar. Diğer bir ifadeyle, ikâmetgahlarının bulunduğu ülkenin hukuk düzenine tabi olmakla bu uluslararası spor tekilatları, tâbi oldukları ulusal hukuk düzeninin verdiği imkânlar derecesinde faaliyetlerini yerine getirebilirler. Ancak, ulusal dernekler hukuku bu tekilatlara birer boyunduruk olmaktan ziyade, mümkün olduğunca dizginlerini serbest bırakmışlardır. Durum, özellikle IOC ve en çok uluslararası spor federasyonuna ev sahipliği yapan İsviçre hukuk düzeni için böyledir. Kısaca ifade etmek gerekirse:

“Dernekleme özgürlüğü, sınırlar ötesi faaliyetlerde bulunan spor tekilatlarının serbestçe olabilmelerini ve kendi kendilerini düzenlemelerini sağlamaktadır.”

Bu demektir ki uluslararası federasyonları en çok barındıran (İsviçre ve Fransa) ülkelerde “spor hukuku”nu yaratan kuruluşlar büyük bir özgürlük içerisinde olabilmektedirler. Bu serbestinin anlamı, bu federasyonların kendi konularında kurallar koyabilmek, bu kuralları uygulayabilmek ve gerektiğinde uyulmamasını müeyyidelere bağlayabilmektir. Diğer bir deyişle bu kuruluşların bağımsızlığı, kendi kendilerini düzenleyebilmelerinde yatmaktadır. Tüzüklerini (Statü – Anayasa) oluştururken uymaları gereken hiçbir çerçeve, kural, sınırlama olmadığı gibi bunlara dayalı bir “türev hukuk” yaratma imkânına da sahiptirler.

Konunun anlaşılması için bir örnek vermemiz gerekirse, meselâ, İsviçre, FIFA’yı, disiplin kurallarını, bizzat kabul etmiş olduğu WADA Kod’un müeyyideleriyle uyumlu hale getirmeye icbar edemez. Buna ancak FIFA karar verebilir. Ancak bu durum WADA, IOC veya hükümetlerin FIFA üzerinde bir takım siyasi baskılarda bulunmalarına da engel değildir.

Oysa aynı ülkelerde, o ülkelerin ulusal spor federasyonları, Devletlerinin koymuş oldukları bazı mecburi hükümleri tüzüklerine almak ve tipik bir talimata uygun bir disiplin talimatı kabul etmek mecburiyetindedirler. Burada, yine de, uluslararası federasyonlar için mevcut bir kısıtlayıcı kuralı belirtmemiz gerekir. Öyleyse uluslararası federasyon, kamu yararına kuruluş niteliğini elde etmek ve bu yolla gayrimenkul satın almak istiyorsa, bulunduğu ülkenin bazı

tip statülerini kendi mevzuatına dahil etmek zorunlulu undadır. Ancak bu, uluslararası federasyonlar üzerindeki tek kısıtlamadır.

Ulusal hukukun, topraklarındaki uluslararası federasyona tanıdı ı en önemli serbestlik, kendi disiplin kurallarını koymak ve uygulamak, hem de sınırlar ötesine uygulayabilmek imkânında yatmaktadır.

sviçre’de kurulu bulunan uluslararası spor federasyonları, gerçek ki ilere münhasır olmayan (cinsiyet, ya , akrabalık gibi) medeni hukukun sa lamı oldu u bütün di er haklardan yararlanmaktadırlar. Bu durumda da, do al olarak sviçre hakimi bu kurulu lara kar ı yetkili olmaktadır. Aynı durum, sviçre’den sonra ençok federasyonu barındıran Fransa için de geçerlidir. Hatta, kendisine sunulan ihtilaf Fransa sınırları dı ında bile meydana gelmi se, yine de yetkilidir. Bu durumda uluslararası spor federasyonlarının kural koyucu ve disiplin faaliyetleri ikâmetgah hakiminin bir hukukilik incelemesine tabi olabilir. Ancak hakimin bu yetkisi ihtiyaridir. Yani, ancak ba vuru olması halinde, incelemede bulunur. Bunun anlamı, hukuka aykırı uygulamaların, ba vuru olmaması halinde ikâmetgah hakimi tarafından resen incelenmedi idir.

Burada belirtilmesi gereken çok önemli bir nokta, sınırlar ötesi faaliyette bulunan bir uluslararası federasyonun ikâmetgah hakiminin iptal kararı ancak hukuka aykırı kuralın iptal edildi i ülkede uygulanamayaca ıdır. Di er bir ifade ile federasyon, iptal edilmi hükmünü üçüncü ülkelerde uygulamaya devam etmek te ebbüsünde bulunabilir ve bunu sürdürebilir.

Genel olarak tanımlamak gerekirse, ikâmetgah Devletin hakimi için spor te kilatlarının ba ımsızlı ı (otonomisi – özerkli i) kurulu un kendi kurallarına ve Devletin kamu düzenine saygılı bir e kilde cereyan etmelidir.

ULUSLARARASI TE K LATIN KEND KURALLARINA SAYGISININ DENET M NASIL SA LANMAKTADIR:

Birçok uygulama göstermi tir ki uluslararası spor te kilatları, kendi kurallarından arınmak hakkına sahip de illerdir, aksi halde eylemleri Devlet yargısınca iptal edilebilir. Bu konuda çe itli ülkelerde alınmı birçok yargı kararı vardır. Bir örnek vermemiz gerekirse, sviçre Federal Mahkemesi, Olimpik Hareketin dopingle mücadele talimatına gerekli saygıyı göstermeyen IOC’nin bir kararını iptal yetkisine sahip oldu una ve bu yetkinin sviçre Medeni Kanunu’nun 75. maddesinin, bir dernek üyesinin mensubu oldu u kurulu un kararına itiraz hakkının bulundu una dayandırdı ını belirterek, karar vermi tir.

Devletlerin hakimlerinin, bu uluslararası federasyonları denetlerken uyguladıkları genel kural: “Patere legem quam ipse fecisti (kendi koydu un kurula tahammül et)” prensibidir. Denetimin bu suretle nasıl ve hangi prensibe dayanarak yapıldı ına çok kısa olarak de indikten sonra, bundan do an bir di er soruya da cevap verebiliriz:

KÂMETGAH DEVLETİN KAMU DÜZENİNE SAYGININ NASIL DENETLENDİ :

Uluslararası federasyonun, kendi koymu olduğu kurallara bizzat saygı göstermesini denetlemek yetkisine sahip olan ikâmetgah devletinin hakimi, buna ilaveten kendi kamu düzenine de uyulduğunu denetlemektedir. Bir diğer ifade ile uluslararası federasyon, ev sahibi ülkesinin kamu düzenini hiçe sayamaz, ihlâl edemez. En çok federasyona ev sahipliği yapan svîçre’de Borçlar Kanunu madde 19 ve 20 ile Medeni Kanun madde 63’ü ihlâl edemezler. Ayrıca Medeni Kanun madde 27 ve 28 (kişilik hakları) ve iyi ahlak kurallarına aykırı davranamazlar.

Somut olarak ifade etmemiz gerekirse, örneğin Fransa’da idari yargı, disiplin uygulamalarında a a ıdaki hususları denetlemektedir: “olayların gerçekliğini ve maddeten mevcudiyetlerini, itham edilen eylemlere yüklenen suçların doğru tanımlanmış olmasını, suçun vahameti ile suça uygulanan cezanın orantılı olmasını, talimatlarca öngörölmüş olan disiplin yargılama usulüne uyulmuş olup olmadığını ve nihayet savunma hakkına saygıyı”. Hakim en dikkatli olması gereken husus, kişilik özgürlüklerini bir koruyucusu olarak, federasyonun, ister ulusal, ister uluslararası olsun, kişilik haklarına bir tecavüzde bulunmadığını, kontrol etmektir.

Genel kural olarak, ikâmetgah ülkesinin hukukuna nazaran “spor hukuku”nun bağımsızlığı, devletin kamu düzeninin sınırına kadardır. Burada dikkati çeken husus, uluslararası federasyonların, kamu düzeni kavramının düşük yoğunlukta ülkeleri ikâmetgah olarak seçtikleridir. Bu nedenledir ki bir çoğu svîçre’dedir ve bundan dolayı da IAAF, Birleşik Krallık’tan Monaco’ya merkezini (aleyhindeki bir tazminat davası sırasında adeta kaçarcasına) taşımıştır.

Sportif hareket, kendisine farklı bir dünya yaratmak iddiası ile kendi kanunlarını ve kendi ceza sistemini yaratmak amacıyla ve bağımsızlığını korumakta çok hassas davranarak, kendi içleri olarak addettiği bir takım alanlara devlet hakiminin müdahalesine hep kuşkuyla bakmış ve bunu önlemenin yollarını aramıştır. Bunun için de mevzuatlarına Devlet yargısına gitmeyi yasaklayan bir takım hükümler koymak gayretine girmişlerdir. Bunun en bariz örneği IOC artı’nın, imdi yürürlükten kalkmış olan, 23. maddesinde bulunmaktaydı:

“Olimpik oyunlarla ilgili bütün meselelerin nihai çözüm mercii IOC’dur. Bütün konularda, disiplin meseleleri dahil, herkese karşı ve bütün geçici ve nihai cezalar için IOC yetkilileri hükümandırlar”.

Bu yetki çatışmasına bir örnek vermemiz gerekirse. Bir Fransız kulübü UEFA’nın bir kararına karşı, bu federasyonun ikâmetgah hakimi olarak Berne Mahkemesine başvurmuştu. svîçreli hakim UEFA kararının geçici olarak yürütmesini durdurmakla, başvurunun kabul edilebilirliğini ortaya koymuştur. Bu durum karşılarında FIFA devreye girerek Fransız makamları üzerinde çok iddetteli baskılar uygulamış ve bu arada 1998 Dünya Kupası ev sahipliğini Fransa’dan almak ve bütün Fransız futbolunu uluslararası karışılmalardan ihraç

etmekle tehdit etmi tir. Bu durum kar ısında Fransız kulübü hakim kararının sonuçlarının uygulanmasını talep etmekten vazgeçmi ve tedbir kararı da sonuçsuz bırakılmış tır. Bu durum da göstermektedir ki meseleler her zaman hukuk içerisinde çözümlenmemektedir.

Bütün bu kavgalardan dolayıdır ki nihayet, IOC'nin öncülü ünde CAS kurulmu tur. Bu suretle federasyonlar bir yandan Adli mercilere gitmeyi yasaklayan hükümlerini muhafaza ederken, di er yandan CAS yolunu açmakla, Devlet yargısı yolunun zorlanmasını pratikte daha etkili ekilde önler hale gelmişlerdir. Bu suretle “spor hukuku – devletlerin hukuku” çatı masına sünger çekilmek istenmektedir.

Uluslararası spor te kilatlarının (IOC, federasyonlar v.s.) sahip oldukları ba ımsızlık (özerklik) aslında sınırlıdır. Buna kar ılıklı Devletlerin de denetimi sadece çok elzem alanlardadır. Bu durumda “spor hukuku” devletlerin mevzuat üretme çarklarının dı ında olmaktadır. Devlet yargısının müdahalesi, hele CAS devreye girdikten sonra tamamen istisnai hale gelmiş tir. Özellikle bir Devlet hakiminin denetim ve kararının sadece hükümler oldu u topraklarda geçerli oldu u dü ünülürse, büyük federasyonlar üzerinde Devlet denetimi “spor hukuku” yollarından daha etkisiz kalmaktadır. Sonuçta, ikâmetgah ülkenin hukuku uluslararası spor te kilatlarının “spor hukuku” üretimine az etkili olabilmektedir. Burada sorulması gereken di er bir soru, ikâmetgah ülkenin hukuku bu derecede az “spor hukuku” üzerinde etkili olabilirken di er devletlerin hukukunun bir etkisi var mıdır, varsa ne derecededir.

ÜÇÜNCÜ DEVLETLERİN HUKUK DÜZENLERİNDE SPOR HUKUKU UYGULAMALARININ PARÇALI DENETİM

Sınırlar ötesi faaliyette bulunan uluslararası spor federasyonlarının yarattıkları spor hukuku, ikâmetgahlarının bulundu u ülkenin sınırları ile kısıtlı olmaksızın uygulanmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, IOC'nin Olimpik Oyunlara Katılım Talimatı bütün sporlara ve dünyanın bütün sporcularına, herhangi bir uyrukluuk farkı gözetilmeksizin uygulanmaktadır. Etkileri, IOC'nin kurulu bulundu u sviçre sınırlarının ötesine geçmektedir.

Bu durumda, bu spor hukukunun uygulandı ı ülkelerin hukuk düzenlerinin bu mevzuatlar ve uygulamaları üzerinde her hangi bir denetim yetkileri var mıdır ? Bu soruya kısmen olumlu cevap verilebilir. Gerçi ulusal hukuk düzenleri bu talimatların olu turulma yöntemleri ve içerikleri üzerinde bir yetkiye sahip de illerdir. Ancak, etkileri üzerinde denetime sahiptirler. Bu denetim do rudan, uygulanan kuralın içeri i hakkında ikayette bulunulmuş sa, ya da dolaylı olarak, kuralı uygulayan ulusal federasyonun uygulamasına kar ılı yapılan ba vurular sonucunda yapılabilmektedir.

Do rudan denetim, ikâmetgah hakiminin yetkisindedir. Ancak, özellikle doping cezalarının uygulamasından ötürü, ba ka ülke hakimlerinin de, vatandaşlarının kişisel haklarını korumak amacıyla bu alandaki kuralları denetime aldıkları, bazı emsal davalarla görülmü tür.

Bir ulusal hakim tarafından dolaylı denetim, uygulanan kuralın, ülkesindeki bir sportif etkinlik sırasında uluslararası federasyon veya bazı hukuk düzenlerince onun bir üyesi gibi

algılanan ulusal federasyon tarafından uygulanmı olmasından, do urdu u sonuçların ulusal hakim nezdinde ikayete konu edilmesi nedeniyle yapılmaktadır. Bu konuda en bilinen örnek, Bosman davasının ba langıcının Liège (Belçika) Mahkemesinde yapılmı oldu u ve UEFA'nın, ikâmetgahının Berne (sviçre)de bulunmasından ötürü ileri sürdü ü yetki itirazının reddedilmi oldu udur. (Daha sonra dava, Belçika'daki iç hukuk yolları tüketildikten sonra, Avrupa Birli i Adalet Divanı'nca nihai karara ba lanmı tır). Bu gibi davalarda ulusal hakimler genelde yetkilerini, ceza alanında devletler hususi hukukuna ve esastan da rekabet hukukuna dayandırmaktadırlar.

Bu gibi davalarda bir üçüncü devlet ulusal hakimi ile ikâmetgah hakiminin durumları farklıdır. Ulusal hakim burada, ikâmetgah hakimi gibi kuralın hukukili ini de il, ülkesinde uygulanabilirli ini incelemektedir.

Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus da, ulusal hakim bir spor hukuku kuralının uygulaması hakkındaki kararının ancak kendi hukuk düzeninde geçerli olaca ıdır. Oysa, spor hukukunun özelli i, sınırlarla kısıtlı olmaksızın uygulanabilirli idir. Hakkındaki tek kısıtlama, bu durumda, kararı veren hakim ülkesi ile sınırlı olacaktır. Ancak, ba ka ülke hakimlerinin de bu ulusal kararı kendi ülkelerinin iç hukuk düzenlerinde de benimseyerek, benzer bir karar alarak spor hukukunu kısıtlı hale getirmeleri mümkündür. Bu duruma da Avrupa Birli i hukuku alanında "kararların serbest dola ımı" adı verilmektedir. Sonuçta, bir uluslararası federasyonun koymu oldu u kural(lar) iptal edilmemekte ve fakat kararı veren mahkeme, ülkesinde uygulanabilirli ini ortadan kaldırmaktadır.

Bütün bunları belirtirken durumun günümüzde biraz doktriner kalmaya ba ladı ını, zira, CAS'ın yetkisinin bütün uluslararası spor federasyonlarınca tanınması sonrasında, bu ekildeki ulusal mahkemelere ba vuruların sayısı ve sıklı ının önemli ölçüde azalmı oldu unu da vurgulamamız gerekir.

Uluslararası federasyonun yaratmı oldu u spor hukukunun bir di er denetim yolu, dolaylı yol olan, bu hukuku kendi mevzuatına aynen kopyalamı veya bir ekilde benimsemi olan ulusal federasyonun mevzuatı üzerinde ulusal hakim uygulayabildi i denetim ve gere inde iptal edebilme yoludur. (Bir örnek vermek gerekirse, Ontario (Kanada) mahkemesi Kanada Boks Federasyonu (CABA)nun, uluslararası federasyonu "AIBA"dan aynen aldı ı, bir Sikh boksörü yarı malara katılabilmek için sakalını kesmeye icbar eden kuralının, Kanada hukukunca güvence altına alınan insan haklarına aykırı oldu u gerekçesiyle iptaline karar vermi tir.)

Bir ulusal hakim kararı, uluslararası federasyon üzerinde ço u zaman etkisiz veya sınırlı etkili kalırken, ulusal federasyon üzerinde icbar edici etkiye sahiptir. Bu durumda ulusal federasyonlar bir ikilem içerisinde kalmaktadırlar. Bir yandan ba lı oldukları uluslararası federasyonun karar ve kurallarına uymak mecburiyetindedirler, di er yandan da kendi ulusal mahkemelerinin kararlarına uymakla yükümlüdürler. Bu ikilemi gidermeye, bir çok ülkede Devlet yardımcı olmaktadır. Örne in, Fransa dare Hukuku'na göre spor hukuku kendi ba ına hiç bir hüküm ifade etmemektedir. Ancak ulusal mevzuata dahil edilmekle uygulanabilir; bu durumda da Fransız dare Mahkemesinin denetimi altındadır. Bu nedenledir ki de Fransa'da bir "spor kamu hukuku"nun mevcudiyetinden bahsedilmektedir. Ancak bu durum, Devletin

spor hukukunu içselle tirmesinden ba ka bir ey de de ildir. Fransa’da neden bütün ulusal ve kabul edilmi uluslararası spor hukuku mevzuatını içeren bir “Code du Sport” oldu unu da izah etmektedir. Zira, uluslararası federasyonların çıkarttı ı talimatların, o sporun ulusal federasyonunun aynı talimatı kendi mevzuatı olarak kabul ederek yayınlamadı ı sürece, Fransız iç hukukunda hiç bir de eri bulunmamaktadır.

(Bu hususlar dikkatle incelendi inde, neden FIFA’nın, Türkiye’de TFF’nin 3813 sayılı Kanun’unun de i ikli inde [5719 No. Kanun] “FIFA’nın ve UEFA’nın statüleri, talimatları ve kararlarına riayet etmek” hükmünü koydurmaya o kadar ısrarcı oldu u anla ılmaktadır. Ve hemen sonrasında, bizi, u soruyu sormaya itmektedir: Türk hukukunda uluslararası spor federasyonlarının statü, talimat ve kararlarının hukuki nitelikleri, durumları, etkinlikleri ve güçleri nedir ?.....)

Olaya bir ba ka açıdan baktı ımızda, yukarıda, Fransa örne inde belirtmi oldu umuz gibi, Devletin hukuku bir bakıma kendi iç hukukuna dahil etmekle spor hukukunun ulusal federasyonlarınca daha iyi uygulanmasını sa larken; spor hukuku da kendi yönünden, Devletin kamu düzenini zedeleme tehlikesini yarattı ında geri çekilmesini bilmektedir. Bu suretle Devletlerin hukuku ile spor hukuku arasında ahenkli bir birlikte ya ama ortamı yaratılmaktadır. Ayrıca, bazı durumlarda, açık bir e güdüm olmamakla beraber devletlerin hukuku ile spor hukukunun aynı yönde hükümler içerdikleri de olmaktadır. Bu durumda, bu iki hukuk düzeni, görünürde biri birlerini tanımazdan gelirken, aynı amaca yönelik ekilde biri birlerine destek olmaktadırlar.

Gözden kaçırılmamalıdır ki, Fransız modelini benimsemi olan Devletler, spor hukukunu içselle tirmekle, uygulanma gücünü de arttırmaktadırlar. Ulusal federasyonların, uluslararası federasyonlarca yaratılan spor hukukuna uyumları, Devletin idare hukukunun, idare mahkemesi hakiminin denetimine sokulmu olmaktadır. Bu durum özellikle uluslararası feerasyonların ceza kararlarının ulusal federasyonlarca hangi usuller takip edilerek uygulanaca ı konusunda önem ta ımaktadır.

Bütün bunlar göstermektedir ki, spor hukuku devletlerin hukuk düzenlerinde, bu düzenlerin amir hükümlerine uygunlukları denetimine bir ekilde maruz kalabilmektedir. Bu denetim nadir ekilde do rudan yapılmakta, çoklukla ulusal federasyonlarca içselle tirildikten sonra ülkenin idare hakiminin incelemesine maruz kalmaktadır. Ancak bu denetim spor hukukunda bir aykırılık bulsa bile, sadece denetlendi i ülkede uygulanmasını kısıtlakta veya kaldırmakta, ne söz konusu spor hukukunu tümüyle yok edebilmekte ne de di er ülkelerde uygulanmasını engelleyebilmektedir.

Bu durumda spor hukukunun Devletlerin hukuk düzenlerine kar ı özerkli i hakkında varılabilecek sonuç: spor hukukunun özerkli e sahip oldu u, ancak bu özerkli in sürekli olarak devletlerin hukuk düzenlerince gözetim altında tutuldukları, eklindedir. Ancak, devletlerin spor hukuku üzerinde uyguladıkları denetimler arızî, tesadüflere ba lı, marjinal olarak da nitelenmektedir. Spor hukukunun kendi içindeki tutarlılıkları zedelemeye, bütünlü ünü yıkmaya yeterli de ildir. Gerek uluslararası federasyonların ikâmetgah hukuk düzenleri, gerekse üçüncü devletlerin hukuk düzenleri, ancak kendi kamu düzenlerini bozdu u nisbette müdahalede bulunmakta, di er durumlarda, liberal, demokratik devletler

sporun kendi kendisini yönetme ve spor hukukunu düzenleme yetkisini sporun kendi dinamiklerine bırakmaktadırlar. Devletler, u hususun da idrakindedirler ki, spor hukukunun evrenselli i kar ısında müdaheleri daima mevzii (kendi ülkeleriyle sınırlı) kalacaktır. Hele spor hukuku, CAS gibi, bir de kendi yargı organlarının süzgeçiden geçmesi, Devlet müdahalesinin etkileri daha da azalmaktadır.

SPOR HUKUKUNUN ÖZERKLİK N GÜÇLENDİREN FAKTÖRLER:

Benimsenmiş olan bir tanıma göre “Sporun evrenselli i düzenlenmesinde birli i gerektirir. Bu yeknesaklı ı, bir ülkeden di erine farklı olan devletlerin hukuku sa layamaz. Oysa, Uluslararası federasyonlar bütün üyelerine ve uygulanabilir oldu u herkese aynı kuralları uygulamaktadırlar.”

Sporun hukuki düzeninin sınırlar ötesi boyutu ile devletlerin münhasıran ulusal olan hukuk düzenleri arasındaki çatı manın büyümemesi için uluslararası spor te kilatları, kendi mevzuatlarının, devletlerin hukuk düzenlerine kar ı özerkli ini, çe itli yöntemlerle azami derecede arttırmaya çalı maktadırlar. Bu çalı manın, Devletler ile spor te kilatları arasında güç denemesi olarak geçenlerini, yani hukuki özerklikten ziyade siyasal çatı ma ekinde olanlarını, buradaki incelememizin dı ında bırakmaktayız; ancak yine de belirtelim ki, bu yönde verilebilecek örnekler bir hayli fazladır ve Türkiye de bunun dı ında kalmamı tır (FIFA'nın TFF Kanun tadillerine müdahaleleri).

1983 yılında IOC'nin öncülü ünde toplanan bir Konferans sonrasında kurulan “uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) spor yapılanmasının özerkli ini korumak ve spor te kilatlarının devletlere nazaran ba ımsızlı ını peki tirmek amacını gütmü tür. Bu suretle spor hukukundan do abilecek ihtilaflar Devlet hakiminin yetki alanından çıkarılmak istenmi tir. Sporun gittikçe önem kazanan ticari getirileri, bu alanda ihtilafları da bir o kadar körükler olmu tur. Bunların çözümünü devletlerin hakimlerine bırakmak spor hukukunu parçalamak tehlikesini arzlemektedir. Araya TAHK M'i sokmakla, farklı hukuk düzenlerinin farklı anlayı ları önlenmi ve uluslararası spor kurallarının yeknesak anla ılması ve uygulanması sa lanmı tır. Tahkimin bir di er önemli avantajı, sporun çok ihtiyacı olan çabuklu u sa lamı olmasıdır. Ayrıca Tahkimde görev alan hakemler, konularının uzmanıdırlar. Davaların gizlili i de bu yolla sa lanmaktadır. Ayrıca CAS ba vuruları ya bedava, ya da Devlet mahkemelerinden çok daha ucuzdurlar. Nihayet CAS'da uygulanan temel hukuk, ayet aksi taraflarca kararla tırılmamı sa, hep aynıdır, mahkemenin ikâmetgah hukuku (sviçre hukuku), bu da davalarda uygulanan usulün ve içtihatların istikrarını sa lamaktadır. Bunun böyle oldu u, Olimpik Oyunlarda da uygulanacak hukukun, Oyunlar sviçre topraklarında cereyan etmiyor olsalar da, sviçre hukuku olaca ı her Oyun için çıkartılan özel talimatta her seferinde açıkça belirtilmektedir. Ancak hemen belirtelim ki CAS adaleti sviçre hukuk düzeni adına sa lamaz. Bu anlamda sviçre ile ulusal bir ba ı yoktur.

Fakat, belirtmemiz gerekir ki, CAS di er hukuk düzenlerini de göz ardı etmemektedir. Teorik olarak CAS uygulanabilir bütün hukuk düzenleri tarafından çevrelenmi tir. Yeri ve gere i

oldukça bunları da dikkate almaktadır. CAS, bütün bunları dikkate alarak, açık hukuki engel olmadıkça, öncelikle spor hukukunu uygulamaktadır.

Sporla CAS'ın gerçekleştirdiği tahkim Olimpik hareketin bağımsızlığına (otonomisine) katkıda bulunmaktadır. Zira sporla tahkim, spordaki ihtilafların çözümlenmesinde ve hukukun uygulanmasına getirdiği denetim ile Devletlerin konulara müdahale etmelerini önlemektedir. CAS, spor dünyasının zirvesinde yer almaktadır ve Olimpik hareketin de bu zirvedeki yerini pekiştirmektedir.

Uluslararası spor teklifleri, sorumlusu oldukları uluslararası spor etkinliklerini, en ufak teferruatlarına kadar düzenlerken çok geniş bir kurallar yelpazesine tâbi tutmaktadırlar. Bu kurallar, oyun kurallarından başlayarak, kullanılacak malzemelerin kurallarına, dopingle mücadele kurallarına hatta ticari kurallara kadar gitmektedirler. Ancak her spor etkinliği doğrudan olarak bir ülkenin toprakları üzerinde cereyan etmektedir ve o topraklara hükümran devletin de yukarıda belirtmiş olduğu umuz konularda kendi ulusal kuralları mevcuttur. Bu durumda spor hukuku ile Devletin hukukunun aynı konuda, aynı zamanda, aynı şekilde ilere veya olaylara uygulanması söz konusu olabilmektedir. Bu durumda Devletin hukuku, spor hukuku lehine geri çekilmekte ve uygulama alanını spor hukukuna bırakmaktadır. Bunu yaparken de, o etkinliğin topraklarında cereyan etmesinden elde edeceği ekonomik, imaj, istihdam ve kentsel dönüşüm – çevre düzenlemesi gibi ehre ve ülkeye getireceği avantajları kaçıkmamak amacını gütmektedir. Bu durum, Devletlerin yabancı sermaye ve yatırımlarını ülkelerine çekmek için uyguladıkları tekliflere de benzetilebilir.

Devletlerin, önemli spor etkinliklerini ve en başta da olimpik oyunları alabilmek için verdikleri tavizlerin başında “spor hukuku”nun uygulanacağı garantisini, onunla çatı maddesi olabilecek ulusal mevzuatın uygulamasının askıya alınacağı güvencesinin verilmesi gerekmektedir. Bu konudaki en bariz uygulama da dopingle mücadelede olmaktadır.

IOC'nin, yaz veya kış, Olimpik Oyunları bir ehre vermesi durumunda, o ehre Devletinden bir takım taleplerde bulunmaktadır. Bunların başında Olimpik art'a uyum gelir. Aday ehre, Devleti, çok teferruatlı bir sorular dizisine cevap vermekle yükümlüdür. Bunların arasında bulunan hukuki sorulara burada kısaca değinmek istiyoruz:

1. Ülkenizde Olimpik Oyunların organize edilmesine mani olabilecek hukuki engeller nelerdir ?
2. Olimpik Oyunların organizasyonunu kolaylaştıracak yeni yasal düzenlemeler öngörüyor musunuz ?
3. Ülkenizdeki sporla ilgili kanunlar nelerdir ?
4. Ülkenizde, dopingle mücadele etmek için mevcut yasalar veya diğer enstrümanlar nelerdir ?

5. Ülkenizin yetkili mercileri WADA ile bir sözleşme imzalamışlardır mi ? Ülkeniz, halen bir dopingle mücadele mevzuatı uygulamakta mıdır ?

Oyunları organize edeceklerin Devletinden istenen diğer, bize ilginç gelen, bir garanti, Oyunlar sırasında ülkede başka önemli etkinliklerin cereyan etmeyeceğidir. Bu sınırlama sporcuları etkinlikleri de kapsamaktadır.

Oyunların yapılacağı Devlet, IOC'ye ve uluslararası federasyonlarla, ulusal olimpiyat komitelerine ve delegasyonlarına, medyaya, sponsorlara ve malzeme tedarikçilerine ait malzemelerin ülkeye ithali, kullanılması ve geri ihracına, herhangi bir gümrük vergisi alınmaksızın izin verileceğinin garantisini vermekle yükümlüdür. Devlet ayrıca, Oyunları düzenleme komitesinin muhtemel bir zararını karşılayacağına da garantisini IOC'ye vermekle yükümlü tutulmaktadır. Ayrıca Devlet, Oyunlar sırasında otel fiyatlarında ve ilgili hizmetlerde fiyat artışları olmayacağına da garantisini vermekle mükelleftir. Nihayet, Devletin en üst makamlarınca Oyunlar sırasında güvenliğin sağlanacağına da garantisinin verilmesi talep edilmektedir. Bütün bu yükümlülükler taahhütler, genellikle adayların adaylık dosyalarına hükümetlerinin koydukları, tek taraflı beyan yazılarıyla, garanti altına alınmaktadır.

Bütün bunlar, IOC'nin Devletlere nasıl yükümlülükler getirdiğini göstermektedir. Giderek, Oyunları almak için diğer ve Devletlerin rekabetinin nedenli arttığı gözlemlendiğinde, IOC'nin bu ve bunun gibi taleplerinin azalacağını değil, bilakis artacağını öngörmek yanlış olmayacaktır.

Burada, yerli gelenik Devletlerin Oyunlardan ötürü yükümlülüklerine önemli bir örnek vermek istiyoruz. 2004 Atina Oyunları dolayısıyla Yunanistan Hükümeti Oyunlara katılacak vatandaşlarından vize aranan ülkelerin sporcuları ve diğer görevlileri için bu zorunluluğu, adayları sırasındaki taahhüdüne uygun şekilde kaldırmıyordu. Ancak Yunanistan'ın bu uygulaması Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'nin ilgili Talimatına aykırıydı. Bu durumda ve ileride Birliğe üye başka ülkelerin diğerlerinin adaylıklarına ek puan oluşturmamak için Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi de Schengen Vizesine istisnalar getiren özel bir talimatı kabul etmek durumunda kalmıştır. Görülmektedir ki Yunanistan'ın Olimpik şart'a uyma taahhüdü Avrupa Birliği'ne yansımıştır. Ancak yine de bazen Devletlerin bu gibi yükümlülüklerine uymaya direnç gösterdiklerini ve bazen istisnai de olsa aksi davranışlar sergilediklerini belirtmemiz gerekir. Bu gibi durumlarda IOC, meseleyi hukuka taşımaktansa, siyasi bir çözüm bulmayı tercih etmektedir. Örneğin, 1956 Melburn Oyunlarında, o tarihteki Avustralya Kanunları uyarınca ülkeye yabancı atlet sokulmayınca, Olimpiyatların sadece Binicilik kısmı aynı tarihte İsveç'in Stockholm kentinde yapılmıştır. Ancak ihtilaf, etkinliği organize eden ülke ile bir uluslararası federasyon (IF) arasında oldu unda IF daha katı davranmaktadır. Örneğin, Londra, 2005'de X. Dünya Atletizm şampiyonasını organize edecekken, bunun için yeni bir stadyum inşa etmeyi reddedince, IAAF şampiyonayı Londra'dan alıp Helsinki'ye vermiştir. Bu örnekleri arttırmamız mümkündür.

Görülmektedir ki, bir takım hukuki yöntemlerle ülkelerin sınırlarının ötesinde faaliyette bulunan uluslararası spor tekilatları, kendilerince belirlenmiş olan hukuk kurallarını, yani spor hukuklarını, Devletlerin hukuk düzenlerini bertaraf ederek uygulayabilmektedirler.

CAS'a başvuru yolunun da ihdas edilmiş olması ile Devletlerin hukuk sistemleri ve hakimlerinin denetiminden kaçınma yolu pekiştirilmiştir. Aynı şekilde, hükümetlerin Olimpik art'a saygılı olacaklarına dair taahhütleri, bu taahhütlerin hukuki nitelikleri tartışılmalı olsa da, fiilen Devletlerin hukukunun Olimpik Oyunlara da uygulanmasını bertaraf etmektedir. Bütün bunlar, spor hukukunun mevcudiyetinin ve özerkliğinin göstergelerini oluşturmaktadır. Ancak bu özerklik ve spor hukukunun bir hukuk disiplini olarak mevcudiyet derecesinin bir miktar daha incelenmeye ve irdelenmeye ihtiyacı vardır.

Zira, unutulmamalıdır ki bütün spor tekilatları, belli bir hukuk düzeninden mevcudiyetlerini almaktadırlar. (kâmetgahlarının bulunduğu Devletin hukuk düzeni). Bu durumda bu devletlerin, spor tekilatlarına sadık oldukları liberalizmden vaz geçmeleri ve sonradan da olsa hakimlerin denetim haklarını kullanmaları durumunda; Devletlerin, topraklarında cereyan eden uluslararası spor etkinliklerinde mutlak hükümranlık haklarını kullanmaya kalkışmaları hallerinde; Olimpik art çerçevesinde verdikleri taahhütlerden geri adım atmaları durumlarında ne olacaktır. Yani, bir adım daha atarak, Devletlerin, spor hukukunun mevcudiyetini inkâr etmeleri halinde durum ne olacaktır.

Bu ihtimaller, özerklik ile sınırlı kalmaktadır, doktriner niteliktedir; zira, uygulamada sporun aktörleri çok nadiren Devletlerden spor hukukunu uygulamalarını veya görmezden gelmelerini talep etmektedirler. Hatta bu durumlarda bile bir Devletin hakiminin vereceği karar o devletin sınırları ile kısıtlı kalacağından, spor hukukunun evrenselliğini çok az etkileyebilmektedir. Bir Devletin bu şekildeki bir davranışı spor hukukunu etkilemekten ziyade o devlet için spor dünyasında sorunlar, hatta kendi ülkesinde sosyal sorunlar yaratabilecek nitelikte olabilecektir.

Bu noktada, bir kez daha spor hukukuna CAS'ın önemli katkısına değinmek gerekir. Zira CAS, içtihatlarında, Devletlerin, özellikle temel insan hakları konusundaki hassasiyetlerini de göz önünde bulundurarak, Devletlerin hukuk düzenleri ile spor hukuku arasında çıkabilecek çatışmaları büyük ölçüde önlemektedir.

Bütün bunlar göstermektedir ki, spor hukuku öylesine bir tekel düzeni yaratmış ve sporun çeşitli ulusal ve uluslararası aktörleri arasında dayanışmayı sağlamıştır ki bir veya birkaç Devletin kendi sınırları ile kısıtlı alacakları tedbirler bu evrenselliği yıkmaya yeterli olamamaktadır. Bu durumda, ortaya yeni bir soru çıkmaktadır. Devletler münferiden veya birkaçı bir arada bile spor hukukunu zedelemeye yetmediklerine göre, acaba Dünyadaki büyük devletlerüstü tekilatların, spor hukukunun özerkliğini kontrol etmeye gücü var mıdır, yeterli midir ?

SPOR HUKUKUNUN ULUSLARARASI ORTAMDAKİ ÖZERKLİK DEREJESİ :

Devletlerin hukuk düzenlerinin münferiden spor hukukunu kontrolleri altına alamadıklarını, nedenleri ile birlikte yukarıda görmüş bulunuyoruz. Bu durumda, "birlik gücü yaratır" özdeyişinden esinlenerek, acaba Devletlerin birlikte hareketleri bu kontrolü sağlamakta mıdır, sağlayabilmekte midir ?

Devletlerin arasındaki spor alanındaki farklılıklar ve menfaat çatışmaları, ekonomik veya siyasal alandakilerden geri kalır nitelikte de illerdir. Bunları çok genel hatları ile belirlemek istersek, hemen ilk bakışta bir yanda, spora müdahaleci bir yaklaşımda olan devletlerle (tipik örneği: Fransa); diğeryanda, sporda liberalizmi temsil eden devletleri görmekteyiz (tipik örneği: İngiltere). Bu farklılıklar Devletlerin birlikte hareket ederek, uluslararası hukukla spor hukukunu çerçevelemelerine en önemli engeldir. Ancak, uluslararası hukukun, spor hukukuna karşı tamamen bir kara delik olduğunu ileri sürmek de yanlış olur. Zira, böyle olsaydı, ne Bosman kararı diye bir mahkeme kararı olurdu, ne de UNESCO'nun tarihinde ilk kez ittifakla kabul ettiği oldu "Dopingle Mücadele Uluslararası Sözleşmesi" akdedilebilirdi. Ancak bunlar ve bunlar gibi örneklerin spor hukuku üzerinde ne derecede yaygın bir etkiye bulduklarına daha yakından bakmak lâzımdır ...

Spor hukukunun bağımsızlık gücünü Dünyanın siyasal bölünmüşlüğünden aldığı kesindir. Gerek uluslararası hukuk düzeni, gerekse spor hukukunun düzeni, bir mücadele üzerine kuruludurlar, her ikisi de evrenselidir. Bu durumda bu iki hukuk düzeni, bir nevi rekabet içerisine girmektedirler. Birinin diğerine hakim olması. Spor hukuku, doğası ve amaçları itibarıyla uluslararası hukuka hakim olmayacağına, böyle bir iddiası da olmadığına göre; acaba tersi varit midir? Bunu saptamamız gerekmektedir.

Sporun zirve tekilatı IOC olduğuna göre ve Olimpik hareket tam bir evrensellik arzettiğine göre, aynen uluslararası kamu hukuku bu tekilata hakim ise ve hareketi denetimi altında tutuyorsa uluslararası hukukun spor hukukuna da hakim olduğunu ileri sürebiliriz. Ancak bunun böyle olmadığı açıkça ortada olduğuna göre, her ne kadar uluslararası kamu hukukunun bazı konularda spor hukukuna müdahale ettiği, edebildiği görülse bile, bunun bir hakimiyet derecesinde olmadığı ikârdır.

Bunun birinci nedeni, spor hukuku düzenlerinin, birer uluslararası hukuk düzeni olarak turmamalarından ileri gelmektedir; zira uluslararası hukuk sükeleri olmayan, hükümetler dışı, sivil toplum örgütü niteliğindeki spor tekilatlarınca yaratılmaktadırlar. Bu saptama yapıldığında, IOC'nin neden tam bir uluslararası hukuk sükjesi olmamaya çok dikkat ettiği daha iyi anlaşılmaktadır. Hatta, NGO (hükümetler dışı, sivil toplum örgütü) olarak nitelendirilmelerini bile çekince ile karışılmaktadırlar ve bu sıfatın, kendilerine kullandıracağı bir takım imkânlardan da, sırf uluslararası hukuk düzeninin baskı ve denetimine girmek için kaçındıkları görülmektedir.

Her ne kadar spor hukuku, kaçınılmaz olarak bir takım uluslararası etkiler yaratmakta ise de, bir devletin hukuk düzeninden kaynaklanmadığından, doğrudan olarak kamu hukukunun dışında kalmaktadır. Kaynağı bir devletlerarası düzen olmadığına göre, uluslararası hukuk düzenine de tabi olmamaktadır.

Aynı hukuk nesnesinin, ona bakan hukuk düzenine göre farklı sıfatlar alması mümkündür. Sınırlar ötesi faaliyetlerde bulunan spor tekilatları, Devletlerin hukuk düzenlerinde, özel hukukun birer derneği olarak algılanırken, uluslararası hukuk düzeninde hükümetler dışı kurulu (sivil toplum örgütü) olarak nitelenebilmektedirler.

Ancak bu kurulu lar için evrensel kabul görmü resmi bir tanım da olmadı ından, doktrin bu binlerce kurulu a mü terek bir tanım aramaktadır. Bu alanda da genel kabul görmü olan bir tanım uluslararası te kilatlarda u unsurları aramaktadır.

- Öncelikle sivil inisyatifçe yaratılmı olmalıdır (Yani, devletlerce kurulmu olmamalıdır);
- Meydana geli i uluslararası nitelikte olmalıdır (Yani çe itli, ülkelerden bireyler ve kurulu lar içermelidir);
- Amaçları uluslararası olmalıdır (Yani, amaçları birden çok ülkeyi ilgilendirmelidir);
- Nihayet, bu amaçların takibinde bir kazanç gayesi güdülmemelidir.
- Bütün bu unsurlar bir araya geldi inde, bir ülkede ikâmet etse ve oradan hukuki ki ili ini alsa bile dernek uluslararası niteliktedir.

Uluslararası spor te kilatları bu tanıma tamamen uymaktadır ve bütün unsurlarına sahiptir. Gerek IOC, gerekse uluslararası spor federasyonları, kendileri isteseler de istemeseler de, kabul etseler de etmeseler de, uluslararası hukuk nazarında birer “hükümetler dı ı - sivil toplum örgütü”dürler. Dolayısı ile birer özel hukuk süjesidirler ve bu durumda da yaratmı oldukları hukuk düzenleri [spor hukuku] uluslararası kamu hukuku düzeni de ildir.

Kısa ve kesin bir ifade de bulunmak gerekirse, “spor hukuku” devletler tarafından yaratılmı , devletlerarası bir andla maya dayalı bir “uluslararası spor te kilatının” ürünü de ildir. CAS’ın içtihatları da uluslararası hukuk düzenine ba lanamaz; zira, spor hukukuna dayanmaktadır. WADA’nın da kuralları uluslararası hukuktan ileri gelmemektedir çünkü bu kurulu da sviçre hukukuna tabi bir “vakıf”tır. Zaten, bundan ötürüdür ki, UNESCO “Dopingle Mücadele Uluslararası Sözle mesi”ni akdetmek ihtiyacını duymu tur.

Birle mi Milletler artı’nın 71. maddesi u hüküm içermektedir “Ekonomik ve Sosyal Konsey, yetki alanına giren konularda hükümetler dı ı kurulu lardan görü almak için gerekli düzenlemeleri yapabilir.”

Bu madde sayesinde, hükümetler arası te kilatlarla özel hukuk dernekleri arasında, sınırlı da olsa, gerçek bir i birli i yaratılmak istenmi tir. Bu suretle sadece Birle mi Milletler Te kilatı de il, UNESCO, Avrupa Konseyi, Avrupa Birli i gibi kurulu lar da bazı sivil toplum örgütlerini çalı malarına ortak etmi lerdir. Genelde, sivil toplum örgütleri bu ortaklıklara, kendileri için bir referans simgesi olarak görerek, fazlasıyla ra bet etmekte iseler de, uluslararası spor te kilatları aynı tutum içerisinde de illerdir. Uluslararası spor federasyonları arasında sadece “Uluslararası Otomobil Federasyonu” ile “Uluslararası Havacılık

Federasyonu” böylesi bir danışmanlık statüsünden yararlanmışlardır. Bunun bir izahı da, bu iki federasyonun Olimpik Hareketin içerisinde olmamalarından ileri geldiği şeklinde verilebilir.

Bu yaklaşımdan, özellikle IOC ve Olimpik Hareket içerisinde önemli yer tutan sporların federasyonlarının kaçınılmaları, böyle bir statünün getirilmesi ile götürecekleri arasında titiz bir bilanço tanzim etmelerindedir. Buradaki en büyük endişe bu statünün, bağımsızlıklarını zedelemesidir. Ayrıca böyle bir statü evrensel bir tanınma oluşturmamakta, sadece işbirliği yapılan kuruluş nezdinde bazı haklar vermektedir.

Spor hukukunun uluslararası hukukun (devletler umumi hukuku) bir türevi olduğu, Devletlerin, spor tekilatlarının genel çıkarları tatmin eden kamu yararına işlevler yerine getirdiklerini ve bu çerçevede kural koymalarını tanımları halinde söz konusu olabilir. Ancak bu suretle spor hukuku, devletler umumi hukukuna bağlanabilir.

Spor, bir çok veçhesi ile “kamu yararına olma” kavramından uzak değildir. Zira, sosyal, eğitim, sağlık alanlarında etkileri vardır. Ve de, unutulmamalıdır ki, üst düzey (elit) sporun bir de ülkeleri temsil niteliği vardır. Uluslararası düzeyde, devletler arasında yakınlaşmalara imkân vermektedir (ABD – Çin ping pong diplomasisi, Türkiye – Ermenistan futbol diplomasisi buna örnek oluşturmaktadır). Ayrıca IOC’nin Olimpik art’ında bulunan: gençliğin sporla eğitilmesi, dopingle mücadelenin yönetilmesi, kadınların spora teşvik edilmesi ve desteklenmesi, sporcuların sağlığının korunması gibi kavramlar doğrudan kamu yararındırlar. Ancak, IOC ve IOC’den esinlenerek, kendi mevzuatlarına da bu amaçları dahil eden spor tekilatlarının kamu yararına olduklarının uluslararası düzeyde tanınması gerekmektedir. Bu durumda, böyle bir tanımın nasıl yapılması gerektiğine bakmak gerekir. Birleşmiş Milletler Tekilatı Genel Kurulu’nun aldığı bazı kararlar (özellikle Olimpik ateşkes hakkında) bu yönde olumlu adımlar oluşturmaktadır.

Ancak, uluslararası hukuk sınırları tarafından sporun uluslararası tekilatlarının bir miktar kamu hizmeti yerine getirdiklerinin kabul edilmesi “spor hukuku”nu uluslararası hukukun bir parçası yapmaya yeterli görülmemektedir. Bu durumda da spor hukuku, uluslararası hukuktan bağımsız kalmaya devam etmektedir. Uluslararası hukuk ile spor hukuku arasında hiyerarşik bir ilişki yoktur. Uluslararası hukuk, spor hukukunu da kapsayan bir hukuk sistemi oluşturmamaktadır. İki arasında kurumsal bir ilişki olmadığına göre spor hukuku otonomisini korumaktadır. Her iki sistemin de kendi içerisinde özellikler taşıyan ve tutarlılığı bulunan yapısal unsurları vardır. Bu durumda uluslararası hukuk ile spor hukuku, iki otonom hukuk sistemi olarak zaman zaman biri birleriyle çatışan, rekabet içerisinde olan ve fakat zaman zaman da işbirliğine girebilen ilişkiler sürdürmektedirler.

Uluslararası hukuk ile spor hukukunun ilişkilerini daha yakından incelediğimizde, uluslararası hukukun yapısal zayıflığı ile, bir birine çok daha bağımlı ve dayanım içerisinde olan spor hukuku karşılaştırıldığında, uluslararası hukukun son derece sınırlı bir etkide bulunabildiği görülmektedir.

XX. Yüzyılın ikinci yarısında “Uluslararası spor hukuku” diye bir alan ortaya çıkmış, fakat ilk başlarda uluslararası hukukçular pek ilgilenmemişlerdir. Oysa bu yeni alan spor hukukunun özerkliği bir miktar kısıtlayabilecek niteliktedir.

Uluslararası spor hukukunun normatif çalı maları hükümetler arası te kilatlarda do mu tur. Bunları bazısı BM ve UNESCO gibi evrensel, bazısı da Avrupa Konseyi ve Avrupa Birli i gibi kıtasaldır. Bunun yanında Devletlerin de kendi aralarında spora ili kin sözleşle meler akdettikleri görülmektedir. Bu alanın normatif çalı maları, yukarıda bahsetti imiz hükümetlerarası te kilatların yetkili organlarının aldı ı karar metinleri veya hükümetler arası bir toplantıda varılan kararlardan do maktadırlar. (Örne in: Birle mi Milletler’de Genel Kurul’un, Güney Afrika’nın “aparteid” politikasına kar ı alınan sporda boykot kararları gibi; ya da Olimpik ate kes kararları gibi). BM Güvenlik Konseyi’nin sporla ilgili karar alması çok daha nadirdir; ancak yine de 1992 tarih ve 757 sayılı kararını zikretmeliyiz. Bu kararı ile Güvenlik Konseyi, Yugoslav sporcuların, bu ülkeye uygulanan ambargo çerçevesinde, üye ülkelerin topraklarındaki sportif etkinliklere katılmalarını yasaklamı tır.

UNESCO, “Beden E itimi ve Spor Uluslararası artı”nın, Avrupa Konseyi “Sporda iddet” ve “Dopingle Mücadele” Sözle melerinin mimarlarıdır. Bunların yanında, her iki te kilatın yetkili organlarından sporun sosyal, e itim ve sa lık alanları ile ilgili yönlerini ele alan önemli sayıda kararları vardır. 19 Ekim 2005’de UNESCO’nun kabul etti i “Dopinge kar ı Uluslararası Sözle me” belirtilmesi gereken ayrı bir önem ta ımaktadır.

Yukarıda, kapsam içeri i hakkında bazı örnekler verdi imiz “uluslararası spor hukuku” görüldü ü gibi çe itli uluslararası hukuk belgelerinden ileri gelebilmektedir. Bunların arasındaki tek mü terek “sporla ilgili” olmalarıdır. Bu ba lamda da belirtmemiz gerekir ki, uluslararası spor hukuku kendi ba ına hiç bir özellik ta ımamaktadır. Bu bakımdan, bu konuya de inirken, belirtti imiz “alan” olu turabilme niteli inin zayıf ve yersiz oldu unu imdi söyleyebiliriz. Ayrıca bu karar ve sözleşle meler, sporun ba aktörleri olan IOC ve federasyonların düzenleme alanlarına pek girmemilerdir, girmemeye de özen göstermektedirler. Yani spor hukukunun bir bakıma dı ında kalmaktadırlar.

Bu durumda “uluslararası spor hukuku” (yani Devletlerce ve onların olu turdukları te kilatlarca yaratılan normatif düzenlemeler) “spor hukuku”na bir alternatif olu turmak iddia ve çabası.

ULUSLARARASI OL MP YAT KOM TES VE SPOR HUKUKU

IOC’N N YAPMAK STED KLER - YAPAB LD KLER

1. Spor yapmak bir insan hakkı mıdır ?
2. IOC’nin misyonunda önemli olan “Olimpik ate kes” geçikle tirilebiliyor mu ?
3. Olimpik oyunlar siyasetten arındırılmı mıdır, arındırılabilir mi ?

4. Olimpiyatlardaki yarışmaların niteliği nedir ?
5. Amatörlük, olimpiizmin prensiplerinden midir ?
6. Olimpiyatlara katılmak mı, finale kalmak mı, madalya almak mı önemlidir?

IOC'NİN NİTELİKLERİ - OLABİLECEKLERİ

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile Uluslararası Olimpiyat Komitesi ilişkileri.
2. Olimpik hareketin niteliği.
3. IOC'nin hukuki niteliği.
4. IOC'nin Teşkilatı – IOC üyesi olması.
5. IOC'nin organları, yapısı, gelirleri.
6. IOC, Olimpik oyunların sahibi.
7. Ulusal olimpiyat komiteleri.
8. Uluslararası spor federasyonları.
9. IOC ve Uluslararası hukuk.

Olimpik hareket, IOC'nin üst yetkileri ile yönetilen, dünyaca ünlü, organize edilmiş, evrensel ve devamlı bir eylemdir. Bu halde "Olimpik hareket" ile "sportif hareket" birinden farklı kavramlardır. Sportif hareket, bu genel isimlendirme ile spor dünyasının bütün aktörlerini herhangi bir tanımlanmış yapılandırma veya betimleme ifade etmeksizin bir araya getirirken, Olimpik hareket, IOC tarafından Olimpik hareket ile teşkilatlandırılmış olan belirli ve eylemsel bir hukuki varlığı ifade etmektedir.

Olimpik hareket, bir tek hukuki kişiliğe indirgenebilecek bir "tüzel kişilik" olmayıp, tam tersine, çekim merkezi IOC olan girift bir teşkilatlar galaksisinden oluşmaktadır.

Olimpik hareketin ideolojisi olan "olimpiizm", Baron de Coubertin'e göre, dört prensibe dayanır:

“Her eyden önce, Olimpizm bir dindir; yani yüksek ve mükemmel bir ya am idealine inanmaktır. Dahası, aralarında e itlik bulunan bir seçkinler grubunu temsil etmektir. Bir ate kes dönemi ya amaktır. Dü ünçe ve sanat oyunlarına katılmakla güzelli i yüceltmektir.”

Ancak, Coubertin’in bu ifadelerine ra men, Olimpizm’in tanımı uzun süre kuramsal hale getirilmemi tir. Ancak 1990’da ilk kez Olimpik art’ta yer almı ve bu günkü ekli art’ta yapılan 1 Eylül 2004 de i ikli i ile olu turulmu tur. Buna göre:

“Olimpizm bir hayat felsefesidir;bedensel yeteneklerle, usun iradesini dengeli bir ekilde birle tirir. Sporu, kültür ve e itim ile bir araya getirir. Olimpizm, gayretten duyulan sevinç ile, iyi örnek olmanın e itsel de erini ve evrensel temel etik kurallara uymanın haklılı na dayanan bir ya am tarzını ifade etmektedir.”

“Olimpizm’in amacı, sporu, barı çı bir toplum yaratmaya yönelik, insan onurunu korumayı hedefleyen insano lunun dengeli geli mesine sunmaktır.”

Bu, Olimpik art’ta yer alan tanımların ı ı nda, Olimpik Oyunların, spordan çok daha fazlasını ifade etti ini, insanlı ın dayanı ma ve birlikteli ini ifade eden simgesel ve kültürel bir bayram oldu unu belirtmemiz gerekmektedir.

Ancak, Oyunların salt sportif de eri yanında, siyasal, mediyatik, mali, ticari yansımaları da mevcuttur; ve bunlar o denli önem kazanmaktadır ki, seyircilerin büyük ço unlu u, hatta sporcular için de Olimpizm’in ahlaki ve e itsel niteliklerinin önüne geçmektedir. Bu kitleler için, Oyunlar, insanlık onuruna ithaf edilmi kültürel bir etkinlik olmaktan ziyade, görselli i yo unla tırılmı bir dünya ampionaları dizisinden ibarettir. Bu bakımdan Olimpik Oyunlara katılım, harekete katılımı ve ona yön veren ideolojisini benimmeden ziyade, yukarıda belirtti imiz etkilerinden yararlanma amacına yönelik hale gelmi tir.

Bu durumda, etkinli e katılmak o denli önem kazanmı tir ki, bir çok sportif te kilat, kendilerini IOC’nin otoritesi altına sokacak olan Olimpik Hareket’e katılmayı bir zorunluluk olarak görür olmu lardır. Di er bir ifade ile “modern olimpizm” gücünü Olimpik Oyunlar’dan alır hale gelmi tir.

Ancak IOC, kendisini bu durumdan çok daha ileride görmektedir ve dünya sporunun siyasetini birçok ba ka alanlarda da sürdürür olmak istemektedir. Bu ba lamda, sporun, sporcuların, kadınların yerinin promosyonu; sportif etik, fair play, e itim; ayrımcılık, doping, iddet ile mücadeleler; çevrenin korunması IOC’nin kendisini yetkin gördü ü alanlardır ve Olimpizm’den çok öte, spor ile ilintili gördü ü bütün konularda faaliyette bulunmak istemektedir.

Esasen IOC, artında prensiplerini belirledi i Kural 2’de Olimpik Oyunlara sadece iki paragraf ayırmı ken, IOC’nin global i levlerini tanımlamaya ayırmı oldu u paragraflar çok daha fazladır.

IOC'N N YAPMAK STED KLER – YAPAB LD KLER

SPOR YAPMAK B R NSAN HAKKI MIDIR ?

Spor yapma hakkının ya da daha kısa bir ifade ile “spor hakkı”nın bir insan hakkı oldu unu öncelikle olimpik hareket ileri sürmü tür, savunmaktadır. Gerçekten Olimpik art'ın 8. maddesi: “Spor yapmak bir insan hakkıdır. Her birey, gereksinimleri do rultusunda spor yapmak olana ına sahip olmalıdır.” demektedir (Halen, art'ın 2007 de i iklikleri ile “Olimpizmin Temel Prensipleri arasında 4. maddesinde daha da geni letilmi olarak yer almaktadır ve son ekli u ekildedir: “Spor yapmak bir insan hakkıdır. Her birey hiç bir ayrımcılı a muhatap olmaksızın ve kar ılıklı anlayı ı, arkadaş lık, dayanı ma ve fair-play anlayı nı içeren olimpik ruh ile spor yapmak imkânına sahip olmalıdır. Sporun te kilatlanması, yönetimi ve i letmesi ba ımsız spor te kilatlarınca kontrol edilmelidir).

Hemen belirtmekte yarar görürüz ki IOC art'ında bulunan bu hüküm ilk ekli ile 1994 Paris Olimpik Kongresinde kabul edilmi tir. Di er bir ifade ile Olimpizmde oldukça yeni bir hükümdür. Ancak bir özel hukuk tüzel ki isi olan IOC'nin bu beyanının, o, kendisini bu hakkı kabul ettirmeye yetkili ve etkili görse bile, uluslararası camiayı hukuken bu yönde ba lama gücü yoktur. Bu beyanı desteklemek için bir takım uluslararası etkili belgelerde, aynı yönde ifadeler, hükümler aramamız gerekmektedir.

Bunlardan birincisini, bire bir, sporun bir insan hakkı oldu unu ifade etmese bile, destekleyici nitelikte olmak üzere, “Evrensel nsan Hakları Beyannamesi”nde bulmaktayız. Gerçekten, 10 Aralık 1948 tarihli bu uluslararası belgede : “her bireyin dinlenmeye ve bo zamana hakkı vardır” ifadesi 24. maddesinde yer almı tır. Ayrıca, UNESCO'nun 1978'de kabul etmi oldu u “Beden E itimi ve Spor Uluslararası artı”nın 1. maddesi. “ her insanın, ki ili inin geli mesi için elzem olan, beden e itimi ve spora ula mak temel hakkı vardır ”. Aynı art'ın 3. maddesi: “beden e itimi ve spor programları ki iler ve toplumun gereksinimlerine cevap verecek nitelikte olmalıdır” hükümlerini içermektedir.

Nihayet, 1992'de kabul edilmi olan Avrupa Konseyi Avrupa art'ında “ hükümetler, insanın geli mesinde önemli bir unsur olan sporu te vik niteli inde, her bireyin spor yapmasına olanak sa layacak tedbirleri alacaklardır” ibaresi vardır. Burada belirtmi oldu umuz, IOC'nin temel prensiplerinden, bize göre de en önemlilerinden birisi olan, “spor hakkı”nı destekler nitelikteki bu belgeler, Devletleri muhatap almaktadırlar. Ancak, hukuken mecbur kılıcı nitelikleri bulunmamaktadır. Bu durumda, “spor hakkı”nın bir temel insan hakkı olup olmadığı, IOC'nin bütün ısrarına ra men, halen tartı ılmaya devam etmektedir. Henüz evrensel kabul görmü bir insan hakkı olarak Devletlere uyulması ve korunması zorunlu bir hak düzeyine ula mamı tır. Bu konuda amir bir hüküm yoktur.

Türkiye'nin yeni bir anayasa hazırlaması ara tırmalarının oldu u bir süreçte Anayasa'mızın sporla ilgili 59. maddesinin gözden geçirilerek, madde içeri ine “sporun bir insan hakkı oldu unu” belirten bir içerik kazandırılmasını, bu yönde dünyada öncü bir anayasa haline gelmesini ve anayasal bir hak haline gelecek olan sporda arzu edilen a amaları yapmamızda kolayla tırıcı ve destekleyici rol oynayaca ı görü ündeyüz.

IOC'NİN MİSYONUNDA ÖNEMLİ OLAN “OLİMPİK ATE KESİ” GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİR Mİ ?

IOC'nin, sporu bir insan hakkı olarak tescil ettirmek kadar önemsemiş olduğu bir diğer husus “olimpik ate kes”tir.

1992'de IOC, olimpik ate kes saygı gösterilmesi için bir çağrıda bulunmuş ve bu girişiminde Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın desteğini sağlamıştır. Bu suretle, 1993'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Olimpik ate kes saygılı olunması yönünde bir karar almıştır. 1994'de BM Genel Kurulu o yılı “spor ve olimpik ideal uluslararası yılı” ilan etmiştir. Yine 1994'de BM konuyu “spor ve olimpik ideal sayesinde barışçı ve daha iyi bir dünyanın inşa edilmesi için olimpik ate kes saygı gösterilmesi” ekinde gündemine almış ve o tarihten beri iki yılda bir BM, her yaz ve kış olimpiyatlarından önce bu konuda aynı kararını tekrarlamaktadır.

2000 yılında, BM'in “bin yıl” zirvesinde 160'dan fazla devlet ve hükümet başkanının katılımı ile yapılan toplantıda kabul edilen deklarasyonun bir paragrafı, Olimpik ate kes saygı ve spor ve olimpik ideal vasıtasıyla insanlar arasındaki barış ve anlayışın sağlanmasına, IOC'nin bu yöndeki gayretlerine destek ifadeleri içermektedir.

Ancak, dünya olimpik ate kes ne denli saygılı olabilmektedir, olmak istemektedir; incelenmesi gerekir. Kabul edilmelidir ki IOC, siyasi olayları kendisini soyutlamak istemesine rağmen, hiç bir zaman “spor yoluyla kardeşlik” doktrinini tesis ettirememiştir. Geçmişe gitmeye gerek yok, günümüzde, 2008 Pekin Olimpiyatlarını birinci gününde Rusya ve Gürcistan 8 Ağustos 2008 günü silahlı çatışmaya girmişlerdir. Bunu o tarihte yapmaları artırmıştı. Bu hususu siyaset bilimcilerin ve tarihçilerin, özellikle de spor tarihçilerinin incelemeleri gerektiğini kanaatındayız.

OLİMPİK OYUNLAR SİYASETEN ARINDIRILMIDIR, ARINDIRILABİLİR Mİ ?

Olimpik art'ın 3. maddesi: “Her hangi bir kişi veya ülkeye karşı, ırkı, dini veya siyasi nedenlerle ayrımcılık kabul edilemez.” demektedir. (Halen, art'ın 2007 deki değişiklikleri ile “Olimpizmin Temel Prensipleri arasında 5. maddesinde daha da genişletilmiş olarak yer almaktadır ve son ekli üretilmiştir: “Her hangi bir kişi veya ülkeye karşı, ırkı, dini, cinsiyeti veya siyasi ya da başka nedenlerle her türlü ayrımcılık, Olimpik harekete mensubiyet ile bağdaştırılmaz”) art'ın 7. maddesi de (Halen Madde 6: “Olimpik Oyunlar” maddesi altında) “Oyunlar sporcular arasında, bireysel veya takımlar halinde yapılmakta olup ülkeler arasında yarışmalar değildir” diyerek, ayrımcılık yasası hakkındaki hükmünü desteklemektedir. Ancak uygulamalar acaba bu yönde midir, veya bu ilkeyi ne derecede IOC uygulayabilmektedir. Diğer bir ifade ile siyaset ne derecede olimpik oyunlarda vardır, bulmaktadır, etkili olmaktadır. Bu konuyu kronolojik olarak incelediğimizde, maalesef

hemen her oyunu çe itli ekillerde gölgeleyen - etkileyen bir siyasi olayın oldu unu görmekteyiz:

- 1896 Atina: Sedan ma lubiyetinin intikamını almak isteyen Fransız Jimnastik Derne i'nin, Almanya'nın bu ilk oyunlara katılmasını engellemeye çalı ması;
- 1920 Anvers, 1924 Paris, 1948 Londra: IOC, daha sonra çok ikayet etti i boykotları ilk kendisi uygulandı tır: Birinci ve kinci Dünya Harpleri'nin ma lubu Almanya ve müttefikleri oyunlara alınmaması.
- 1936 Berlin: Hitler, Jesse Owens'in elini sıkmayı reddetmesi;
- 1948 Londra: Komünist ülkelerin oyunlara ilk katılımı;
- 1952 Helsinki: S.S.C.B. ilk kez oyunlara katılması;
- 1956 Melburne: Süve sorununu kınayan boykotlar (Mısır, Lübnan v.s.); Sovyetlerin Budape te müdahalesini kınayan ba ka ülkelerin boykotları (Hollanda, spanya v.s.)
- 1960 Roma: Güney Afrika Cumhuriyeti'nin katılmasına izin verilen son oyunlar;
- 1964 Tokyo: Endonezya ve Güney Kore, srael'in katılımını ve 1962 Asya oyunlarında Taiwan'ın bulunmamasını protesto için oyunlardan çekilmeleri;
- 1968 Mexico: iki Amerikalı sporcunun, madalya töreninde Kara Panter selamını vermeleri;
- 1972 Münih: Filistin fedailerinin Olimpiyat köyüne yaptıkları baskın, 11 srael sporcusu ile 5 Filistin fedaisinin ölümü ile sonuçlanması;
- 1976 Montreal: Güney Afrika ile i birli i yapmakla suçlanan Yeni Zellanda'nın oyunlara katılmasına itiraz eden Afrikalı birçok ülkenin oyunları boykot etmesi;
- 1980 Moskova: aralarında Birle ik Devletler, Fed. Almanya ve Japonya gibi ülkelerin bulundu u 63 Devlet, Sovyetler Birli i'nin Afganistanı i galini protesto için oyunları boykot etmeleri;
- 1984 Los Angeles: Sovyetler Birli i ve Do u bloku devletleri, dört yıl önceki Amerikan poykotunu protesto etmek için bu oyunlara katılmamaları;
- 1988 Seul: Güney Kore'nin serbest seçimler yapmayı kabul etmesi, Kuzey Kore'nin, iki ayrı Kore'nin Oyunlara kabulünü protesto etmek amacıyla oyunları boykot etmesi;

- 1992 Barcelona: Güney Afrika'nın yeniden oyunlara kabul edilmesi; Eski Yugoslavya'nın sporcularının ancak bireysel olarak (Olimpiyat bayrağı altında) oyunlara katılmalarına izin verilmesi;
- 1996 Atlanta: Olimpiyat köyünde patlayan bombalar, bir ölü;
- 2000 Sydney: Olimpiyat mealesini Avustralya "aborjin" sporcusunun yakması
- 2004 Atina: İlk kez tarihe geçecek ve Oyunları etkileyen siyasi bir olayın olmaması
- 2008 Pekin: Öncesinde, Çin'in Tibet politikası ve eylemleri yüzünden oyunların boykot edilip edilmeyeceğinin gündeme getirilmesi; Oyunları açılış günü Rusya'nın IOC ve BM'in yerle tirmeye o kadar gayret gösterdikleri Olimpik ateşkesi hiç sayarak Gürcistana karşı askeri hareket başlatması.

Görüldüğü gibi sporda siyasetin etkili olmadığı veya sporun siyasete alet edilmediği sürekli bir düzen sadece bir düten ibarettir. Esasen IOC de artık bu gerçeği kabul eder olmuştur. IOC'nin imdiki Başkanı Jacques Rogge 4 Nisan 2002 tarihinde Fransız L'Equipe gazetesine verdiği beyanatta şu ifadeye bulunuyordu:

“ Bu konuda hiç bir kaçamamız yok, sporun siyasete ihtiyacı var. Biz siyasi erke diyoruz ki: bize yardım edin, biz de size yardım edelim; ancak, başsuzluğümüze ve felsefemize de saygı gösterin.”

OLMPİYATLARDAKİ YARI MALARIN NİTELİĞİ NEDİR ?

Olimpiyat kuralı “Olimpiyat oyunlar, bireysel veya takım halinde, sporcular arasında yarışmalar olup, ülkeler arasında yapılmamaktadır.”(Olimpiyat kuralı, kural 9.1, halen Madde 6.1)) demektedir.

Oysa Olimpiyat kuralı'nın bir çok maddesi ve bunlara dayalı uygulama bu kuralı hemen her an yalanlamaktadır. Öncelikle, Olimpiyatların açılış töreninde sporcular ülke bayraklarının gerisinde yürüyü yapmakta (Olimpiyat kuralı m. 69, halen kuralın 2007 metninde madde 56, Açıklama metni 1.3), kuralın 69. madde açıklama metni 1.4 ise tamamen çirkinleşmiştir ; madalya aldıklarında gönderlere ülkelerinin bayrakları çekilmekte, birinci gelenin ulusal marşı çalınmaktadır (kural m. 69 açıklama metni 2.3; kural m. 70, açıklama metni 1.1.; bütün bu hükümler artık kural metninde yer almamakta olup IOC'nin Protokol Rehberi adlı belgesine aktarılmıştır). Dolayısıyla IOC kuralının uluslararası toplumun Olimpiyatlardan algıladığı ile uyum halinde olmadığı kanısındayız.

Esasen bu sadece bizim görüşümüz değildir. 1976 Montreal oyunlarından sonra, IOC'nin o tarihteki Başkanı Lord Killanin (İngiltere, 6. Başkan 1972-1980) şu bayanda bulunuyordu:

“ Günümüzde Oyunlar öyle bir etkinliğe ulaşmıştır ki sportif eylem, bir siyasi eylem haline gelmiştir. Ben, kişisel olarak Olimpik Oyunlarda bayraklar ve ulusal marşlara karşıyım, ancak

bu görüşüm IOC içerisinde azınlıktır. Dolayısı ile bayrakları muhafaza edeceğim. Maalesef...”

AMATÖRLÜK, OLİMPİK ZMİN PRENSİPLERİNDEN MİDİR ?

Burada ele almak istediğimiz konu “amatörlük” meselesidir. Amatörlük olimpizmin prensiplerinden, sporun olmazsa olmazlarından birisi midir ?

Bu sorunun cevabını öncelikle Olimpik art'ta aradığımızda, halen hiç bir maddesinde cevabını bulamamaktayız. Amatörlük hakkında dayanak aramız gereken ikinci veri kaynağının, modern olimpiyatların yaratıcısı Baron P. de Coubertin'in yazılarındaki beyanları ve art'ın önceki ekileri olduğu kanısındayız. Öncelikle bakın, Baron de Coubertin bu konuda 1936'da neler demi :

“Bir kere amatörlük yoktur ve hiç bir zaman olmamıştır. İkincisi, tarafımdan büyük bir özenle yazılan olimpik yeminde amatörlük e atıfta bulunan en ufak bir sözcük dahi yoktur.”

Coubertin, kendisine atfedilen ve rahatsız olduğu bu efsaneden açıkça kurtulmak istemiştir. Ölümünden bir yıl önce kendisi ile yapılan bir söyleşide şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bu ne eski hikayedir ki, olimpik amatörlük. Şüphesiz, yazarı olmaktan gurur duyduğum olimpik yemini bir okuyun. Neresinde, olimpik stadyuma giren sporculardan, imkânsızlığı kabul eden birincisi olduğum, mutlak amatörlük istendiğine dair bir ifade vardır. Bu yeminle bir tek şey talep etmekteyim: sadece amatör sporculara özgü olmayan, sportif dürüstlüğü baltalı kalmak. Beni ilgilendiren sportif ruhtur; sadece milyonerlerin kendilerini spora vakfedebilecekleri şu saçma İngiliz anlayışı değil. Bu amatörlüğü ben istemedim, bana bunu empoze edenler, uluslararası federasyonlar oldu. Dolayısı ile bir olimpik sorun oluşturmamaktadır.”

Ancak belirtmeliyiz ki, 1913'de bir yandan Jim Thorp'a acı dolu bir ifade ederken, diğer yandan, profesyonellerinden dolayı bu sporcuya ceza uygulayan Amerika Olimpiyat Komitesini tebrik eden yine aynı Coubertin olmuştur. Baron, hatıralarında bir kere daha kendisini amatörlük konusunda savunmak ihtiyacını duymuştur:

“ Bu konu ile hiç bir zaman çok fazla ilgilenmedim. Ancak sportif camiaya atfedilen önemi gördüğümde, benden beklenen gayreti gösterdim, fakat bu, hiç bir zaman inançlı bir gayret olmadı. Spora inancı, yüz para alınıp alınmamasına baltalamanın, kilisenin zangocunun, kutsal mekanın bakımını yaparken bir maaş almasından ötürü dinsiz olduğumu ifade etmek kadar bana saçma geliyor.”

Coubertin'in kişisel görüşü ve ifadeleri bu şekilde olmakla beraber, amatörlük, kendisinin de söylediği gibi kurucu baltasına empoze edilmiş ve Olimpik art'ın ilk ekine 26 sayılı kural olarak sokulmuştur. Kuralın ifadesi 1925'te daha da katılaştırılmış ve 1970'lere kadar korunan bu hüküm şu şekilde ifade edilmekteydi:

“ Bir amatör, spor yapamaya her zaman zevk ve de i ikliklik olsun diye yönelen ve bundan her hangi bir maddi çıkar beklemeyen ki idir.

ayet ki inin:

- geçimini halen ve gelecekte sa layabilece i istikrarlı bir pozisyonu yoksa,
- spora katılımı için bir ücret alıyor veya gelecekte alacaksa,
- yapmakta oldu u sporun uluslararası federasyonunun kurallarına ve bu maddenin hükümlerine uymuyorsa

amatörlükten bahsetmesi mümkün de ildir.”

Sporun en önemli dallarından olan Atletizm’i uluslararası boyutta yöneten IAAF, 1981’e kadar yürürlükte olan Anayasası’nda (Tüzü ünde madde 51) Amatörlü ü u ekilde tanımlamaktaydı:

“ Amatör, spor a kı için yarı an ve her hangi bir maddi çıkar elde etmeyi amaçlamadan bir rekreasyon aracı olarak spor yapan ki idir.”

Bilindi i üzere IAAF daha sonra bu tutmunu de i tirmi , mevzuatını da de i tirerek adındaki “amatör” kelimesini de sırf aynı ba harfleri muhafaza edebilecek ekilde, 2001’de “associations – dernekler” sözcü ü ile de i tirmi tir.

Yukarıda belirtmi oldu umuz ve halen yürürlükte olmayan bu IOC kuralı çerçevesinde sporcular hükümetlerinden maa , e itim kurumlarından veya finans kurulu larından yardımlar veya üniversitelerden sportif yeteneklerinden ötürü burslar alamazlardı. Bu yasaklara harfiyen uyulması halinde Oyunlar, ba kan Brundage’in savundu u gibi, sadece zenginlere açık hale gelirdi. Bu sav ise ancak XIX. Yüzyıl için geçerliydi.

Gerçekçi olmak gerekirse aslında geçerli olan profesyonellikti ve bu da üç ekilde gerçekle mekteydi: sahte amatörlük, kurumsalla mı profesyonellik ve Devlet profesyonelli i.

Bu ifadelere baktı mızda, IOC’nin 7. ba kanı Samaranch’ın seçildikten kısa bir süre sonra (1980 -2001 yılları arasında yirmibir yıl ba kanlık yapmı tır) 1984 yılında olimpiyatlara katılımda amatörlük artını kaldırarak, olimpiizme aykırı davranmadı mı, kurucusuna ihanet etmemi oldu unu ifade edebiliriz. Bunu yapmakla, olimpiyatları bütün sporculara ayırım yapmaksızın açmı ve muhtemelen bu günkü önem ve boyutuna ula masında en önemli adımı atmı tır. Bugün artık amatörlü ün, sporun uluslararası aktörlerinin hemen tamamı tarafından terkedilmi bir kavram oldu u ifade edilmektedir.

Peki öyleyse, Türkiye neden hâlâ bir takım mevzuatında amatörlükten bahsetmekte ve uygulamasında olmayan bir prensibe sadık kaldı mını göstermeye çalı maktadır. ncelenmesini, cevaplanmasını ve çözümlenmesini diliyoruz. Biz de artık, Coubertin’in dedi i gibi, “bu saçmalı a” bir son verelim, olmayanı kabullenelim ve hukuken de tescil edelim. Zira biz bunu

yapmasak bile, yapmamamız bir süre sonra hiç bir şey ifade etmeyecektir. Türkiye'nin üyelik müzakerelerini sürdürdüğü Avrupa Birliği, Antlaşmasının 2. maddesi çerçevesinde, bir kuruluşa veya federasyonun kendi mevzuatınca sporcularının amatör addetmesine karşın, bu sporcuların ekonomik faaliyette bulduklarını saptayabilecek ve bu saptamasının sonuçlarını uygulayabilecektir.

OLİMPİYATLARA KATILMAK MI, FİNANSE KALMAK MI, MADALYA ALMAK MI ÖNEMLİDİR?

Türkiye, olimpiyatlardaki başarısını sadece aldığı madalyalarla ölçmektedir. Acaba bu değerlendirme tarzı doğru bir yaklaşımdır? Olimpiyatlarda, bizden çok daha başarılı ülkelerin bir çoğu, özellikle olimpiyatlar arasındaki başarı istatistiklerini oluşturdularında, özellikle bir oyunda kaç sporcularının finallere katılabildiklerine bakmaktadırlar. Zira bu kriter, bir ülkenin spor politikasının başarısını değerlendirmekte, madalya almak gibi, çok hassas bir kriterden daha anlamlı ve istikrarlı bulunmaktadır.

Esasen, IOC'nin Olimpik Kartı'nın 70. maddesinin Uygulama metninin 2. maddesinin 2.1 ve 2.4 bendlerinde (Halkart'ın 2007 ekinde madde 57 ve Uygulama metni yerine de IOC Protokol Rehberi'ne bakılacak) ilk üç dereceye madalya ve beratının verileceği belirtilirken, 8.lik derecesine kadar olan derecelere berat verileceği ve bu beratta kaçıncı olunduğunun da yazılacağı belirtilmekle Uluslararası Olimpiyat Komitesi 8.liğe kadar olan derecelerin de başarı ifade ettiğini vurgulamaktadır. Bunu gerek bireysel, gerekse takım klasmanlarında öngörülmüştür.

Dolayısıyla Türkiye'nin sadece bir olimpiyata kaç sporcu ile gittiğini ve kaç madalya aldığını dile getirmenin yanında, bir olimpiyata kaç sporcu ile katılıp, kaç sporcusunun finale kaldığı, kaçının ilk sekiz arasında yer aldığının verilerini ifade edip, bunlar arasındaki orantıları, dört yıllık başarı mukayeselerini yaparken daha doğru mukayese verisi olarak kullanmasını önermekteyiz.

IOC'NİN OLMAK İSTEDİKLERİ - OLABİLECEKLERİ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEKİLATI İLE ULUSLARARASI OLİMPİYAT KOMİTESİ LİKLERİ :

Bu konu IOC'nin uluslararası düzende, spor dünyasında ne olduğu, nasıl bir statüye sahip olduğu nasıl algılandığını belirlemek açısından önemlidir.

1970'li yıllar boyunca IOC ile BM ve onun oluşturduğu uluslararası tekilatlar sistemi birilerine son derece mesafeli kalmışlardır. Bu iki lider tekilat arasındaki ilişki IOC başkanına Samaranch'ın 1980'de seçilmesinden sonra başlamıştır. İki lider 1984'de IOC Başkanı ile UNESCO Genel Müdürü arasında bir ilişkiyi anlaşmanın imzalanması ile başlamıştır. Daha sonra BM sistemine dahil bir takım başkanlı kurullarla anlaşmalar akdedilmiştir. Bunların başında Dünya Sağlık Tekilatı, UNICEF, Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği gelmektedir. Daha sonra da, olimpik ateş kesin gündeme gelmesi iki tekilat arasındaki yakınlaşmayı pekiştirmiştir. Bu bağlamda 1995'de tarihinde ilk kez IOC Başkanı BM Genel Kurulunda konuşma yapmak

olana ma kavu turulmu ur. Di er yandan IOC'nin tertipledi i bütün olimpik organizasyonlarda BM bayra ı dalgalandırılmaktadır.

OL MP K ART'IN N TEL :

IOC'nin eski ba kanı Samaranch: “ Olimpik hareket, herkes için kutsal bir nitelik kazanması gereken bir kurumdur. Esasen, kendi kutsal kitabımıza da sahibiz: Olimpik art” demi tir. Bu ifade, IOC eski ba kanının Olimpik art'a atfetmek istedi i a ırı önemi vurgulamaktadır. IOC, resmi söyleminde art'ı bir anayasaya benzetmekten ısrarla çekinmektedir. Zira bu benzetmeyi, resmi bir söylem haline getirmek IOC'yi Devletler hukukunun içine sokmak anlamını ta ıyabilece inden korkmaktadır. Oysa, bilindi i gibi sportif düzen ve özellikle IOC kendisini titizlikle Devletler hukukunun dı nda tutmak istemektedir.

Coubert'in, ba larında Olimpik art'ı elle yazılmı bir belge olarak olu turmu ve kendisinden sonra gelenlerin benimsemedikleri bir doktriner yakla ımla : “ art de i mezdir. Kimse, ne Kongre ne de Komite hiç bir yerini de i tiremez” demi tir. Ancak bilindi i üzere art bir çok kez de i tirilmi ve artık her Sesyonda, hükümlerinde günün artlarına uygun oynamalar yapmak nerede ise adet haline gelmi tir. (En son de i iklikler de 7 Temmuz 2007 tarihinde Guatemala'da toplanan IOC 119. Sesyon'unda yapılmı tır)

Belirtmek isteriz ki, a ırı beyanlarda bulunmak sadece Samaranch'a özgü de ildir. Kendisinden önceki ba kanlardan Amerikalı Brundage:

“Olimpik hareket Coubertin'in kurmu oldu u bir XX. yüzyıl dinidir; di er bütün dinlerin temel de erlerini içeren evrensel nitelikte bir din; gençli in ho una giden dinamik, etkileyici ve canlı, modern bir din; ve bizler, IOC üyeleri onun müritleriyiz.”

Olimpik hareket ve onun art'ının bu ekilde kutsalla tırılma istekleri, önemli ekilde, olimpik hareketin kendisini hiç bir hukuk düzeninin denetimine sokmama direncinden gelmektedir. Daha da ba naz davranan bazı yazarlar IOC'yi Katolik kilisesine benzetmektedirler. Bunlara göre IOC, Papayı seçen Vatikan'dır. Ulusal Olimpiyat Komiteleri onun piskoposluklarını olu turmaktadır. Uluslararası federasyonlar ise dinsel düzeni sa layan te kilatlar olup, “Olimpiya” da kutsal mekândır. (Coubertin'in vasiyeti üzerine “kalbinin” burada gömülü oldu unu hatırlatalım.)

Bu ekilde Olimpik harekete mistik bir içerik verilmeye çalı lmasına kar ı olan bir grup yazar ise materyalist bir yakla ımla Olimpik hareketi u ekilde tanımlamaya çalı maktadırlar:

“IOC, her üyesinin bir adet nama yazılı hissesine sahip oldu u çok uluslu bir anonim irkettir. Bu hissedarlar yılda bir kez genel kurul (Sesyon) halinde toplanırlar. Yönetim kurulunu ve ba kanı seçerler. Bunlar da genel müdürü tayin ederler. Bu irketin üretimi dört yılda bir tekrarlanan bir dizi sportif yarı madır. Bütün dünyada ham maddeleri sa layan (sporcular)

ubeleri vardır (ulusal komiteler). Danı man mühendisler (uluslararası federasyonlar) üretimi denetlerler. Ancak üretim için, kendilerine kar ı sorumlu olan ta aronlar (Olimpik oyunları tertip komiteleri) kullanırlar.”

Ancak kanımızca, bütün bu benzetme gayretlerine gerek olmaksızın, Olimpik art'ı daha gerçekçi bir yakla ımla, IOC'nin bu belge ile sahip oldu u yetkilere dayanarak, IOC'ye ra men bir “Anayasa” ve “Tüzük” olarak nitelemek daha do ru olur. Olimpik art bir takım de erleri ifade eden bir kurallar bütünü olmakla birlikte, çe itli aktörlerinin de çalı malarını düzenlemektedir. Bu bakımdan da bir anayasa- kurucu tüzük olarak nitelemek daha do ru olur kanısındayız. Esasen art'ın 2007 ekinde eklenen “ Olimpik art'a Giri ” ba lıklı ilk sayfasında [a] bendinde: “ Olimpik art, kurucu nitelikte bir temel belge olarak Olimpizmin ba lıca de erlerini ve temel prensiplerini belirler” demekle, bizim Anayasa nitelememizi do rulamaktadır.

Bu ba lamda belirtmemiz gerekir ki IOC'nin ilk yazılı kuralları “IOC Tüzü ü” ba lı ı ile 1908'de yayınlanmı tır. 1924'de “Olimpik art” isimlendirmesi, “IOC Tüzü ü” ba lı ının alt ba lı ı olarak ilk kez kullanılmı tır. Tam olarak da “Olimpik Oyunlar artı” adını ta ıtmaktadır. 1946'dan 1955'e kadar “Olimpik Kurallar” ba lı ının alt ba lı ı olarak kullanılırken, 1956 basımında çıkartılmı ve ancak 1978'den itibaren yeniden ve bu kez esas ba lık olarak IOC mevzuatını ifade eder olmu tur. Halen yürürlükte olan Olimpik art metni 2007 yılında IOC'nin 119. Sesyon'unda kabul edilmi olan eklidir. Buradaki son eklini de yukarıda belrtmi bulunuyoruz.

Bütün bu izahatların sonunda belirtmek istedi imiz, Olimpik art'ı Türkçe tercümesinde “ANTLA MA” olarak nitelemi olmak yanlı tır. Antla ma'nın ne oldu u hukukta ve özellikle devletler umumi hukukunda çok açık ekilde tanımlanmı tır. Dolayısı ile “Olympic Charter”e Türkçe'de de teknik olarak kullanılan sözcüklerle “Olimpik art” adı ile anmak ve içeri i, önemi veya i levi gözönünde tutularak hukuken “Olimpik Anayasa” veya daha da gerçekçi bir yakla ımla “Olimpik Tüzük” olarak algılamak daha do ru olur kanısındayız. (aret etmek isteriz ki Birle mi Milletler Te kilatının kurucu belgesi de “ art” adını ta ıtmaktadır ve Türkçe'de de “Birle mi Milletler artı” olarak anılmaktadır; dolayısı ile “Olimpik art” demek yanlı olmaz.)

Olimpik kurallar belirli bir hiyerar iye tabidirler. Olimpik art, türev kuralların üzerindedir. Di er bir ifade ile türev kurallar, Olimpik art'a uygun olmadırlar, onu de i tiremeyecekleri gibi, çeli kili de olamazlar. Ancka CAS'ın bazı içtihadlarında da belirtildi i gibi (CAS 2002/O/373 ve CAS 2002/O/372 yayınlanmamı kararı) “türev hukuk”, art'ı besleyen hükümler içerebilir. IOC'nin organları arasındaki hiyerar i, çıkardıkları kurallar arasında da bir hiyerar iye neden olur. Bu ba lamda Sesyon'un kuralları Yönetim kurulu için amirdir; Sesyon ve Yönetim Kurulu kuralları da Komisyonlar için amirdir.

Bu ekilde ifadesini bulan IOC'nin yaratmı oldu u hukuka uymamanın müeyyideleri Olimpik art'ın 25. maddesinde (halen 23. madde) belirtilmi tir. Bu müeyyideler iki çe ittir: Olimpik Hareket içerisinde uygulananlar ve daha spesifik bir ekilde de Olimpik Oyunlarda uygulananlar. Bunlardan birincisine örnek olarak “tanınmanın kaldırılması”nı ikincisine de “diskalifiye etme”yi belirtebiliriz.

IOC'nin kendi organlarınca yaratılan hukuk kuralları arasında hiyerarşinin bulunması yanında, Olimpik Hareketin diğer kurullarınca çıkartılan kurallara karşı önceliği, üstünlüğü de söz konusudur. Ancak bu ikinci husus tam mutlak olmayıp, bazen, zorunluluktan IOC'nin bu kuralı işletmediği, üstünlüğünü kabul ettiremediği durumlar da olmaktadır. Bu duruma en bariz örnek olarak IOC ile FIFA arasındaki kural ihtilafını gösterebiliriz. FIFA'nın oyun kuralları Olimpik Oyunlara katılımı 23 yaş sınırı ile tahdit etmektedir.

FIFA Oyun kuralları Madde 24'e göre (Nisan 2004 metni):

- Erkekler turnuvasında sadece 1 Ocak 1981 ve sonrasında doğanlar eleme ve final yarışmalarına katılabilirler. Ancak, bu yaş sınırını aşan en çok üç oyuncu final yarışmasında yer alabilirler.
- Bayanlar turnuvasında ise yaş sınırı eleme ve final yarışmalarında uygulanmamaktadır.

FIFA'nın bu kuralı, Olimpik şartta Austos 2004'de yapılan değişiklik öncesinde, kural 47'ye göre, "sıralık nedeni ile belirlenenler dışında yarışmacılara hiç bir yaş sınırı uygulanamaz" kuralına aykırı idi. Zira FIFA kuralı hem ki iler arasında yaş tan ileri gelen bir ayrımcılıkta bulunmaktaydı, hem de aynı ayrımcılığı cinsiyetler arasında uygulamaktaydı. Bu durum halen de yürürlükte ve IOC bunu kabullenmek zorunda kalmı tır. Zira FIFA yönünden, Olimpiyatlar ile kendi Dünya Kupasına bir rakip organizasyon yaratmak istememektedir. IOC'de, dünyanın en popüler sporunu Oyunlardan ihraç etmeyi göze alamamaktadır.

Yukarıda belirtmiş oldu umuz 1 Eylül 2004 değişikliği ile IOC şart hükmünden "sıralık nedeni ile yaş sınırlaması getirilebilir" hükmünü kaldırmı ve bu suretle uluslararası federasyonlara yaş sınırlaması getirme olanağını genelleştirilmiştir. (Halen şart'ın 2007 ekinde bu hüküm 43. maddesinde yer almaktadır). Bu durum, IOC ile FIFA arasındaki bir güçler çatışmasında IOC'nin bayrak indirmesi olarak algılanmaktadır. Ancak bu bayrak indirmeyi hazmedemeyen IOC, görüntüyü kurtarmak için madde sonuna : "...IOC Yönetim kurulunca onaylanan ekli ile" diye bir ifade ekleyerek IOC'nin Federasyonlar üzerinde hükümranlığı varlığını intibai uyandırılmak istenmiştir.

IOC'NİN HUKUK NİTELİ :

Olimpik şart IOC'yi şu şekilde tarif etmektedir: "IOC, hükümetler dışı uluslararası teşkilat niteliğinde (sivil toplum kuruluşu), kâr amacı gütmeyen, dernek tüzel kişiliği Şвейtse Federal Konseyi'nce tanınan, sonsuz süreli bir dernektir." (şart m. 19). Bu hüküm şart'ın 2007 ekinde şu şekilde almı tır: "IOC, hükümetler dışı uluslararası teşkilat niteliğinde (sivil toplum kuruluşu), kâr amacı gütmeyen, dernek tüzel kişiliği bulunan ve bu tüzel kişiliği 1 Kasım

2000 tarihli bir sözleşmeyle İsviçre Federal Konseyi'nce tanınan, sonsuz süreli bir dernektir". IOC her ne kadar kendisini "olimpik hareketin üst otoritesi" olarak tanımlamakta ise de, bu durumda IOC, İsviçre Medeni Kanunu'nun 60 ve müteakip maddelerin tâbi bir İsviçre hukuku derneği değildir.

Ancak belirtmemiz gereken husus, meselenin gözüktüğü kadar kesin ve basit olmadığıdır. IOC'nin hukuki niteliği hep gündemde olmuştur, Lozan'a yerleştirilenden beri, hiç bir zaman gerçekten çözümlenmemiştir; hattâ bir ara ticaret şirketi olarak bile nitelenmesi söz konusu olmuştur.

1970'li yılların başında, Lord Killanin'in başkanlığı döneminde, yabancı personel istihdamında sorunlar çıkmıştır; zira İsviçre mevzuatı bu konuda kısıtlamalar içermektedir. Konuya bir çözüm getirmesi için 1973'de bir hukuk komisyonu oluşturulmuştur. Bu ad hoc komisyonun tespitleri herkesi şaşırtmıştır; zira Komisyon, IOC'nin tüzel kişiliğinin bulunmadığını saptamıştır. Bu nedendir ki 1974 Sesiyonu'nda biraz önce belirttiğimiz tanım Olimpik Kart'a dahil edilmiştir. Bu suretle IOC, Lozan'a yerleşmesinden 60 küsur yıl sonra İsviçre resmi makamları nezdinde tüzel kişilik kazanmıştır. Bu durum IOC'nin gücünün hukukilikten ziyade prestije dayalı olduğunu ortaya koymuştur.

Pozitif hukuka göre IOC, İsviçre hukukuna tâbi bir dernekten ibarettir. Ancak IOC gibi iddialı bir kuruluşun bu kadar sıradan bir hukuki nitelendirilmeden hâkim olması düşünülemez. Bu nedendir ki tanımında kendisine "hükümetlerarası uluslararası tekilat" nitelemesinde bulunmuştur. Ancak bu, hukuki bir değerlendirilmeyen bir ifadeden ibaret kalmaktadır. Zira bütün İsviçreli kuruluşlar için olduğu gibi bütün içişler ihtilaflarını bir Vaude Kantonu hakimine sunulabilir.

Bu durum 1979 yılında meydana gelmiş ve IOC'nin Taiwan'lı üyesi, mahalli mahkemelere IOC aleyhine başvuruda bulunmuş ve mahkeme kendisini yetkili bularak başvuruyu kabul etmiştir. Her ne kadar bu başvuru, davacısı tarafından 1981'de geri çekilmiş ise de, IOC gerekli dersini çıkararak, IOC üyelerinin yemini hakkındaki Olimpik Kart'ın 20. kuralına, kararlarını itiraz edilemez olarak kabul ettiklerine dair, özel bir ifade ilave etmiştir. Ancak böyle bir hükmün mecrası, özellikle İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si 11'inde çekince ile karılanması gereken bir hükümdür.

IOC, İsviçre'deki konumundan hiç bir zaman hâkim olmamıştır ve İsviçre Federal Konseyi'nden gerçek bir "ikâmetgâh sözleşmesi (accord de siège)" elde etmemiştir. IOC'ye göre bu statü Cenevre'de iki kuruluş tarafından tanınmıştır: IATA (Hava Taımacılığı Uluslararası Derneği) ve Parlamentolar Birliği. İkâmetgâh Sözleşmesi, bir tekilat ile ev sahibi Devlet arasında akdedilen özel bir sözleşmedir. Böyle bir sözleşme, özellikle kuruluşun işgal ettiği binalar ve diğer mekânlarında yapabileceği düzenlemeler ve denetleme yetkilerinin neler olduğunu belirlemeye yaramaktadır.

Bununla beraber İsviçre Federal Konseyi zaman içerisinde IOC'ye bazı maddi avantajlar tanımıştır. Buna göre, 8 Temmuz 1981 Kararnamesi ile IOC'yi, Milli Savunma vergisinden ve yabancıların İsviçre'de çalışması mevzuatının uygulamasından muaf tutmuştur. 23 Haziran 1999 tarihli bir Federal Konsey Kararı ile de IOC'nin faaliyetlerinin önemini tanımış ve

“federal gelir vergisi”nden müstesna kılını tır. Daha önce IOC, 1994’de Katma De er Vergisi’nden de muaf olmak için bir ba vuruda bulunmu , ancak 1998-99’da patlak veren skandalların etkisi ile bu ba vurusunu geri çekmi tir. Bütün bu talepler IOC’de biri birleri ile çeli en iki yaklaımı ortaya koymaktadır. Bir yandan kendisini her türlü devletsel kısıtlamaların dı nda görürken, di er yandan devletten her türlü imtiyaz ve avantajı elde etmeye çalı maktadır. Bu merkantil davranı da, IOC’nin bir ticari kurulu oldu unu ileri sürenlere, tezlerini güçlendiren savlar sa lamaktadır.

sviçre makamlarının IOC lehinde kabul ettikleri son metin 1 Kasım 2000 tarihini ta ımaktadır. Bu belge iki taraflı bir sözleşme olup daha önce tanınmı olan muafiyetleri teyid etmekte ve IOC’nin faaliyetinin önemini tanıdı mı belirtmektedir. Buna kar ılıklı da IOC, sviçre’nin güvenli ini tehlikeye dü ürecek her türlü davranı tan kaçınacaktır. Bu sözleşmeyi IOC’nin iddia etti i kadar önemsemek çok do ru bir yakla ım olmaz. Zira sviçre Federal Konseyi bu sözleşmeye “kâmetgah Sözleşmesi” demekten özenle kaçınmı tır; ayrıca, bu sözleşmenin 17. maddesine göre taraflar bir yıllık bir feshi ihbar ile sözleşmeyi sonlandırabileceklerdir. Bir di er ifade ile sviçre, IOC’ye verdiklerini geri alabileceklerdir.

Bütün bunlar, IOC’nin arzuladı ı imtiyazlar, onun bir uluslararası tekilat oldu unu kabul ettirmeye yöneliktir. Çok istedi i diplomatik dokunulmazlı ın bile bu sonucu do urabilecek i tartışmalıdır. IOC’nin önemi hukuki kriterlerden ziyade ekonomik kriterlere dayandırılabilir. IOC bir yandan bunları isterken di er yandan uluslararası tekilatlar nezdinde bir danış ma kurulu u olma statüsünü kabullenmeyi de reddetmektedir. Bütün bu ifadelerin sonunda IOC’nin istedi i, bir “uluslararası hukuk süjesi” olmadı mı ve fakat “uluslararası amaçlar ta ıyan bir sviçre hukuku süjesi” oldu unu söyleyebiliriz. Tıpkı Kızıl Haç tekilatı gibi.

IOC’NİN TEKİLATI – IOC ÜYELERİ :

IOC tekilatında, en kendisine özgün, izah edilmesi ve anlaşılması gereken özellik IOC üyelerinin seçili ekli ve sıfatlarıdır. Üyelikten kastedilen, daha sonra ele alacağımız ulusal olimpiyat komitelerinin veya uluslararası federasyonların IOC bünyesindeki statüleri olmayıp, birey üyelerinin durumudur. IOC üyeli i ünvanını sadece gerçek kişiler ta ımakta olup tüzel kişiler üye olamazlar.

IOC’de üyeler “cooptation” (kooptasyon - kendi kendisini seçme) usulüyle seçilmektedirler. Bu sistem kurucu Coubertin tarafından, kendi istedi i kişilerden başka kimsenin IOC üyesi olamaması, IOC’nin dış etkilere ve etkenlere kapalı olması için, bizzat düşünölmü ve yaratılmış tır. Ancak sistem zaman içerisinde de değişikliklere uğ ramı fakat prensibi korunmu tur. Bu bakımdan IOC üyelerinin seçiminde devrim de il evrim oldu unu söyleyebiliriz.

Bu evrimde en önemli hususlar üyelerin görevde kaldıkları süre ve yaş haddi konusudur. Önceleri ömür boyu seçilen IOC üyelerinin daha sonra yenilenebilir 8 yıllık süreler için seçilmeleri ve yaş haddi getirilmiştir. Bu yaş konusunu birazdan daha teferruatlı şekilde ele alacağız. Önce “cooptation” eylemini biraz açalım. IOC’nin Genel Kurulu niteliğindeki

“Session (sesyon)” üyelerini bizzat kendisi seçer. Bu seçilen üyeler uyru unda oldukları Devletlerde IOC’yi temsil etmekte olup, ülkelerini IOC’de temsil etmemektedirler.

IOC üyeleri, bu sıfatları ile, buldukları ülkedeki Olimpik Hareketin durumu, promosyonu ve ihtiyaçları hakkında IOC Ba kanına bilgi vermekle yükümlüdürler; Olimpik art’ın uygulanmasını engelleyebilecek her türlü durum ve olaydan, Ba kan’ı hemen haberdar etmekle mükelleftirler. Daha somut olarak da, buldukları ülkedeki Olimpik programların nasıl uygulandı nı kontrol etmekle sorumludurlar.

IOC’ye üye seçimi Genel Kurul’da gizli oyla yapılmaktadır. Ancak, fiilen üyeleri seçen IOC Yönetim Kurulu’dur. Zira Sesyon, sadece Yönetim Kurulu’nun teklif ettiği adaylar arasından seçim yapabilmektedir. Di er bir ifade ile IOC Yönetim Kurulu’nun aday seçti ini, Genel Kurul gizli oyla onaylamaktadır da diyebiliriz. (Olimpik art, kural 23). IOC üyelerinin seçili usulüne 11 Aralık 1999’daki 110. Sesyonda önemli de i iklikler getirilmiştir. İmdi bunlara de inmek istiyoruz:

Bundan böyle prensip olarak bir ülke uyru undan ancak bir ki i seçilebilir. Ancak mevcut hakları korumak için bir dizi geçici hüküm de kabul edilmiştir. (Olimpik art kural 20, Uygulama metni 2.2,3 ve 4; halen art madde 16). Bu tarihten önce Sesyon, olimpiyatların yapılmı oldu u bir ülkeden ikinci bir üye seçebilmekteydi. Ayrıca Ba kan da, ikametgâh ve uyruk gözetmeksizin 10 üye teklif edebilmekteydi. (Bu iki olana ın sonucuna örnek olarak sviçre’nin IOC’de üç üyeye sahip olmasını gösterebiliriz).

1999’da yapılan de i ikliklerle üyelerin 80 ya ına kadar üye olmaları ve 1966’dan önce seçilmi üyelerin ise ömür boyu üye kalmaları kabul edilmiştir. 1965’den önce bütün üyeler, daha önce de belirtmi oldu umuz gibi, ömür boyu seçilirlerdi. Bir ara ya haddi 72’ye indirilmi ; daha sonra, önce 75’e, 1995 yılında ise 80’e çıkartıldı ı görülmü tür. Bunun sebebi, o tarihlerdeki Ba kan Samaranch’ın görevde kalmasına imkân sa lamak olarak izah edilmektedir (Samaranch 21 yıl ba kanlık yapmıştır: 1980 -2001). Ba kan tarafından, hiç bir kritere ba lı kalmaksızın 10 üye teklif etme hakkı da yine Samaranch’ın ba kanlı nı güçlendirmeye yönelik oldu u söylenmektedir.

IOC üyesi olabilmek için gerekli teorik niteliklere gelince, en az 18 (!) en çok 70 ya ında olmak gerekiyor; 31 Aralık 2003’e kadar en çok 130 üye bulunabilirken, zaman içerisinde bu sayı 115’e indirilecek ve bu sayıda dondurulacaktır. Bundan böyle de IOC farklı yöntemlerle seçilmi üyelerden oluşmaktadır. Yani, 115 ki iden 70’i kooptasyon yöntemi ile, mevcut IOC üyeleri tarafından ve bir ulusal olimpiyat komitesine sahip ülkelere birer ki iden fazla olmamak kaydı ile seçilebileceklerdir. Bu şekilde seçilecek üyeleri, IOC’nin mevcut üyeleri aday aday teklif edebileceklerdir.

Geriye kalan 45 üye, 15’er ki ilik kontenjanlarla üç farklı nitelikte oluşum tarafından IOC Yönetim Kurulu’na aday gösterilmeleri için teklif edilmektedir:

- IOC Sporcular Komisyonu (15 ki iyi),

- Olimpik sporların uluslararası federasyonları ve onların olu turdu u te kilatlar
- [FIFA – FIBA – IAAF gibi veya ASOIF – AGFIS gibi] (15 ki iyi),
- Ulusal olimpiyat komiteleri ve onların olu turdu u te kilatlar [TMOK –CONI veya ACNO – COE gibi] (15 ki iyi).

Adaylıklar 7 üyeden olu an bir Komisyon tarafından incelenmektedir. Bu komisyon üyelerinin 3'ünü Etik Komisyonu, 3'ünü Sesyon ve 1'ini de Sporcular Komisyonu seçmektedir. Bu komisyon her aday için bir rapor hazırlayıp Yönetim Kurulu'na sunmaktadır. Yönetim Kurulu bu dosyaları inceledikten sonra Genel Kurul'a (Sesyona) seçmesi için aday göstermektedir. Üyelerin yeniden seçilmelerinde de aynı usul tekrarlanmaktadır. Ayrıca IOC üyelerinden, 10 yıl üzerinde üyelik yapanların istifa ederek "fahri üyeli e" geçmeleri mümkündür. Nihayet, IOC'ye yaptıkları önemli hizmetlerden ötürü "eref üyeleri" seçme olana ı da mevcuttur. IOC'ye seçilen üyeler, metni Olimpik art'ta bulunan bir yemin ile üyeli e adım atarlar.

IOC, kurulu undan 1998'e kadar o dönemlerdeki mer'i mutlak kooptasyon usulü ile yakla ık 400 ki iyi IOC üyesi seçmi tir. Bu üyeler arasında kadın üyelerin sayısı on ki iyi bile bulmaz. IOC Atlanta'da 1996'da yapılan 105. Sesyonda almı oldu u kararlara göre üyeleri arasındaki Bayan sayısının 31 aralık 2000 tarihine kadar % 10, 31 aralık 2005'e kadar ise % 20'ye ula masını art ko an bir pozitif ayırıcılık kararı almı ve bunu yerine getirmi tir.

IOC'N N ORGANLARI, YAPILANMASI, GEL RLER :

IOC'nin organları, genel kurul niteli indeki Sesyon, Yönetim Kurulu ve Ba kan'dır. Ancak, bu organların yetki ve yükümlülüklerine girmeksizin, hemen belirtelim ki IOC'de gerçek iktidar Sesyon'da olmayıp, yönetim kurulundaki hakimiyeti dolayısıyla Ba kan'dadır. IOC'de çok önemli yer tutan komisyonların kurulması ve feshi de Ba kan'ın yetkisindedir. Bu Komisyonların veya çalı ma gruplarının her türlü toplantıları ancak Ba kan'ın önceden mutabakatı alınarak yapılabilir. Ba kan'ın, bu sıfatı ile de bu toplantılara katılma yetkisi vardır ve oyu di er üyelerin oylarına nazaran önceliklidir. Bu Komisyonlardan sadece Sporcular Komisyon'unda Ba kan'ın böyle bir hakimiyeti yoktur. Bu saptamalarımız bizi, IOC'de Ba kanlık sisteminin (hukuki anlamda de il) fiilen geçerli oldu unu belirtmeye yöneltmektedir.

IOC'nin di er ikincil organları (bunlardan ilk be inin isim ve i levleri Olimpik artta yer almı tır):

- Olimpik Kongre,

- Sporcular Komisyonu,
- Etik komisyonu,
- Olimpik Dayanımı ma,
- Medikal Komisyon,
- TV hakları ve Yeni Media Komisyonu,
- Pazarlama Komisyonu,
- Olimpik Oyunları nceleme Komisyonu'dur.

Yukarıda belirtmi oldu umuz komisyonlardan son üç komisyon, Olimpik art'ta belirtilmemi olmakla birlikte son yıllarda, fonksiyonları itibariyle özel önem kazanmı lardır. Bunların dı nda IOC'de bazı ba ka komisyonlar da mevcuttur. Bunları öyle sıralayabiliriz:

- Olimpik Kültür ve e itim Komisyonu
- Adaylıklar Komisyonu,
- 2010 XXI. Kış Olimpik Oyunları De erlendirme Komisyonu,
- Filateli, Numismatik ve Olimpik Memorabilia (hatıra e yaları) Komisyonu,
- Basın Komisyonu,
- Uluslararası li kiler Komisyonu,
- Olimpik Program Komisyonu,
- Radyo ve Televizyon Komisyonu,
- Spor ve Çevre Komisyonu,
- IOC 2000 Reformlarını Takip Komisyonu,
- Kadınlar ve Spor Komisyonu,

- Hukuk Komisyonu,
- Spor ve Hukuk Komisyonu,
- Finansal inceleme (Audit) Komisyonu,
- Herkes için Spor Komisyonu.

Bu komisyonların bir önemi de, IOC üyeleri arasında azınlıkta olan Uluslararası Federasyon ve NOC kökenli ki ilere mukabil, bu ki ilerin komisyonlardaki üyelikleri sayesinde IOC içerisinde seslerini daha güçlü duyurmak, daha etkin olmak imkânını sa lamalarıdır. Ancak, yine de, unutulmamalıdır ki Komisyonların bir karar yetkisi bulunmayıp, isti ari nitelikte rol oynamaktadırlar.

IOC'nin yapılanmasını incelerken, göze çarpan bir husus, Komitenin, spesifik olarak hukuk konusunda hiç bir organının bulunmadı ıdır. Ancak, buna ra men IOC bünyesinde geli tirmi oldu u bazı hukuki yöntemlerle, hukuk ihlallerini cezalandırmanın yollarını bulmu tur. Mevcut Hukuk Komisyonu ve Spor ve Hukuk Komisyonları bu anlamda organlar de illerdir. Bu ba lamda yukarıda belirtmi oldu umuz bütün komisyonların, ayet mevcutsa iç talimatlarının ve gündemlerinin incelenmesi IOC'yi iyi anlamak açısından ilginç akademik çalı malar olaca mını belirtmek isteriz.

IOC'nin DAR YAPILANMASI'na gelince: IOC personeli bir Genel Müdür tarafından yönetilmektedir. Yönetim Kurulu tarafından tayin edilmektedir. Bu idari yönetimin görevi yönetim kurulu ve ba kanın aldı ı kararların hazırlık çalı malarını yapmak, uygulanmalarını ve takibini yerine getirmektir.

IOC idari organizasyon eması en son 25 Kasım 2002'de gözden geçirilmi olup, do rudan Ba kan'a ba lı olan Özel Kalem Müdürlü ü ve Protokol Dairesi dı nda ba lıca a a ıdaki Müdürlüklerden olu maktadır:

- Olimpik Oyunlar Müdürlü ü,
- Bilgi lem Müdürlü ü,
- Pazarlama Müdürlü ü,
- leti im Müdürlü ü,
- Finans ve Lojistik Müdürlü ü,

- Teknoloji Müdürlü ü,
- Sporlar ve Uluslararası Federasyonlarla li kiler Müdürlü ü,
- Ulusal Olimpiyat Komiteleri ile li kiler ve Olimpik Dayanı ma Müdürlü ü,
- Hukuk Müdürlü ü,
- Medikal ve Bilim Müdürlü ü,
- Geli im ve birli i Müdürlü ü,
- Olimpik Müze Yönetimi Müdürlü ü (Bu müdürlük bünyesinde ayrıca Olimpik Kütüphane bulunmaktadır)

Lausanne kentinde tarihi ve modern yapıda birden çok bina kompleksine (yerle kelere) sahip olan IOC bu idari yapılanmasında birkaç yüz ki i istihdam etmekte ve daha önce belirtmi oldu umuz sviçre Federal Konseyi'den almı oldu u muafiyet ile yabancı istihdamında bir kısıtlamaya tabi de ildir. Bu ba lamde IOC personeli son derece kozmopolit bir görünüm arz etmektedir.

Maalesef belirtmemiz gerekir ki bu yüzlerce IOC çalı anı arasında halen hiç Türk yoktur. Kanımızca Türkiye sadece Olimpiyatlara daha fazla sporcu götürmek için politikalar geli tirme çabaları yanında, IOC ve di er uluslararası federasyonların profesyonel çalı anları arasına Türkleri de sokmak için politikalar geli tirmelidir. Bunun bir di er ifadesi, öncelikle gençlerine buradaki i lere talip olabilecek e itimi sa lamalıdır.

IOC'nin GEL RLER 'ne gelince: IOC'nin bütçesinin artık milyar dolarlarla ifade edildi ini belirtmemiz gerekir. leride de indi imizde görülece i gibi, dünyada gittikçe artan etki ve prestiji çoklukla bu büyüyen gelirlerinden ileri gelmektedir. Bu gelir kaynaklarını oranları u ekilde belirtilmektedir:

- TV YAYIN HAKLARI (% 50)
- MAHALL SPONSORLAR (% 27)
- TOP PROGRAMI (% 13) [TOP = THE OL MP C PARTNER – OL MP K ORTAKLAR)
- B LET SATI LARI (% 8)

- L SANS HAKLARI (% 2)

IOC, TV haklarının yönetimini daha iyi kontrol edebilmek için kendi şirketini de kurmayı tasarlamış ve kurmuştur: OBS = Olympic Broadcasting Service.

IOC gelirlerini, uluslararası federasyonlar, ulusal olimpiyat komiteleri, Olimpik oyunları organizasyon komiteleri ve Paralimpik oyunları organizasyon komiteleri arasında dağıtmaktadır. Ayrıca bazı başka kuruluşlara da finansmanda bulunmaktadır (örneğin WADA gibi). IOC'nin idari giderleri bütçesi, gelirlerinin % 8'i gibi bir miktarı teşkil etmektedir.

IOC, OLİMPİK OYUNLARIN SAHİBİ :

Olimpik Statü'nün 11. maddesi, halen madde 7.1) "Olimpik Oyunlar IOC'nin münhasır mülküdür" demektedir. Madde hükmü devamında: Bu mülkiyetin "bütün haklara ve verilere sahip olma yetkisini" sağlamak amacıyla düzenlenmiştir; bununla da yetinmeyerek "bu hususta hiç bir kısıtlamanın söz konusu olamayacağını" vurgulamaktadır. Statü'nün ilgili bu maddesi yukarıda belirttiğimiz hususlarda her hangi bir üphe veya itiraza muhatap olmamak için hakların neleri içerdiğini de, bu saymanın tahdidi olmadığını da vurgulayarak, teker teker saymaktadır. Buna göre Oyunların, "organizasyonu, iletimi, naklen yayını, kayda alınması, sunumu, çoğaltılması, ekli, mevcut ve gelecekte olabilecek araçları ve mekanizmaları ne olursa olsun iletimi ve iletimi" hakları münhasıran IOC'ye aittir. Bu tanım IOC'nin Olimpik Oyunlar üzerindeki haklarının tamamen borçlar hukuku ve ticaret hukuku kapsamında olduğunu göstermektedir. Maddenin 11. maddesinin içeriğinde, Oyunlardan elde edilecek "kârların" sadece Olimpik hareketin ve sporun gelişmesine kullanılabileceğini ifade ederken eylemin kâr amaçlı olduğunu da belirtmemiştir. Zira gelirler de il kârlar demektedir. Bu durum, daha önce IOC'yi bir dernekten ziyade bir ticari işletme olarak nitelendirilen hukukçulara hak verir niteliktedir. Ancak hemen belirtmemiz gerekir ki bu hüküm 7. maddesinin ekli "kârlar"la ilgili kısmı metinden çıkartılmıştır. Bu durumda IOC, artık gelirlerini sadece spor ve Olimpik hareketin gelişimine harcamak mükellefiyetinden, bizzat Statü'nde yaptığı değişikliklerle kurtulmuş görünmektedir. Bunun nedenleri ve yansımaları ileride verdiğimiz bilgilerle daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

Her ne kadar hukuken IOC Oyunların sahibi ise de, aslında gücünü çok aşan bir ekonomik olgunun esiri haline gelmiştir. Çoğu zaman sadece görüntü olarak iktidara sahip görünmektedir. Aslında Oyunlar ile ilgili gerçek güç sponsorlardan, televizyon şirketlerinden ve spor malzemesi üreticilerinden oluşan bir üçlü yönetimin karar verici gücüne bağlı hale gelmiştir.

M ULUSLARARASI SPOR TAHKİM MAHKEMESİ'NİN YAPISI VE FONKSİYONU

Merkezi sviçre Lozan'da bulunan CAS, Avustralya ve Amerika bölgesindeki uyu mazlıklarda kendi kurumuna ula ı lmasını kolayla tırmak amacıyla Amerika Birle ik Devletleri New York'ta ve Avustralya Sydney'de Daimi dari Büroları (Permanent Decentralized Offices) kurmu tur. Bu bürolar Lozan'a ba lı olarak çalı makta ve usule ili kin tüm i lemleri yapma yetkisine sahip bulunmaktadır. Öte yandan, olimpiik hareketin (olympic movement) deste iyle Milletlerarası Olimpiyat Komitesi tarafından kurulan CAS, ba ımsız bir yapıya sahip olup, kendi içinde olu turdu u hakem heyetleri (panels) ile, öncelikle dopinge ili kin olmak üzere, tüm spor hukuku uyu mazlıklarını, spora özgü nitelikteki usul kuralları çerçevesinde, tahkim ve arabuluculuk yöntemlerini kullanarak çözüme ba lamakla ve uzun vadede milli, milletlerarası spor federasyonları ve spor kurulu ları- nın usule ili kin kuralları arasındaki uyumu sa lamakla grevlendirilmi tir. Buna göre, CAS'ın be temel fonksiyonu bulunmaktadır.

- a. Uyu mazlıkları, ilk ve tek yetkili merci olarak karara ba lamak,
- b. Spor federasyonları tarafından alınan kararları (disiplin cezaları) temyiz merci olarak incelemek,
- c. Uyu mazlıkları arabuluculuk (mediation) usulü çerçevesinde dostane yöntemlerle çözmek,
- d. Spora ili kin hukuki konularda görü bildirmek¹⁰,
- e. Milletlerarası spor ampionaları (FIFA Dünya Futbol ampionası, UEFA Avrupa Futbol ampionası gibi) ve olimpiyat oyunları sırasında meydana gelebilecek uyu mazlıkları kısa sürede çözmektir.

CAS bu fonksiyonlarını yapısal olarak, yargılamayı yapan mahkemeleri ile CAS'ın ekonomik ve yönetsel ihtiyaçlarını kar ılayan ICAS tarafından yerine getirmektedir.

CAS'da yargılama faaliyeti temel olarak, İlk Derece Tahkim Birimi (Ordinary Arbitration Division) ve Temyiz Tahkim Birimi (Appeals Arbitration Division) tarafından yürütülmektedir. Bu sebepten ötürü de CAS'da, iki ayrı tahkim usulü uygulanmaktadır. Buna göre, İlk Derece Tahkim Birimi, milletlerarası ticari tahkim kurumları gibi faaliyet göstermekte ve kendi önüne gelen ilk derece uyu mazlıklarını (spora ili kin sponsorluk sözle melerinden, sporcu sözle melerinden veya spor müsabakalarının televizyon yayınına ili - kin sözle melerden do an uyu mazlıklar) bünyesinde bulunan hakem heyetleri ile karara ba lamaktadır. İlk Derece Tahkim Birimine ba vurulabilmesi için uyu mazlı ın CAS tahkim kurallarına göre çzlece ine dair geçerli bir tahkim anla ması gerekmektedir. Bu tahkim anla ması uyu mazlı ın taraflarınca önceden yapılabilece i gibi (prior agreement, arbitration clause), uyu mazlık ortaya çıktıktan sonra da (ex post facto agreement, arbitration agreement) yapılabilmektedir.

CAS yargılamasının ikinci ana birimini olu turan Temyiz Tahkim Birimi ise, milletlerarası spor organizasyonlarının statü veya düzenlemelerinde disiplinveya benzeri kurullarınca verilen kararları temyiz (itiraz) makamı olarak incelemektedir CAS'ın bu fonksiyonu özellikle doping nedeniyle verilen disiplin cezalarının incelenebilmesi bakımından büyük önem

ta ırmaktadır. İlk Derece Tahkim Biriminde oldu u gibi Temyiz Tahkim Biriminin de uyu mazlı ı inceleyebilmesi için uyu mazlı ın taraflarının rızaları gerekmektedir. Dolayısıyla, spor federasyonlarının verdikleri kararlar konusunda CAS'ın yetkili hale gelebilmesi için, federasyonların statülerinde veya tüzüklerinde organları tarafından verilen kararlar aleyhine CAS'a ba vurulabilece ine dair bir hükmün bulunması zorunlulu u aranmaktadır. Böyle bir hükmü içeren spor federasyonunun lisansına sahip olan sporcunun da bu kayda rıza gösterdi i kabul edilmektedir. Di er taraftan, İlk Derece Tahkim Birimi uyu mazlıklarının çözümü için ayrı- ca, CAS'ın bünyesinde Arabuluculuk Kurulları bulunmaktadır. Ancak, Temyiz Tahkim Biriminin görev alanına giren uyu mazlıklar için arabuluculuk kurullarına ba vurulamamaktadır. Bu kurullar dı ında CAS, yaz ve kı Olimpiyat Oyunları sırasında ve milletlerarası spor ampionalarında, oyunların yapıldı ı yerde, geçici görevli (ad hoc) Mahkemeler olu turmaktadır. Bu mahkemeler ile de milletlerarası spor ampionaları ile olimpiyat oyunları sırasında meydana gelebilecek uyu mazlıklar en kısa süre içerisinde son merci olarak çözümlenmektedir.